

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Anna-Liina Laht

PROJEKTIS „TERE, KEVAD!“ OSALENUD TARTUMAA LASTEAEDADE LASTE
LOODUSKESKKONNA MÄRKAMINE JA VÄÄRTUSTAMINE ÕPETAJATE JA
LASTEVANEMATE HINNANGUL

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Igne Lembinen

Läbiv pealkiri: Lasteaialaste looduskeskkonna väärtustamine õpetajate ja lastevanemate hinnangul

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Igne Lembinen (MA)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Irja Vaas

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2016

Resümee

Projektis „Tere, kevad!“ osalenud Tartumaa lasteaedade laste looduskeskkonna märkamine ja väärtustamine õpetajate ja lastevanemate hinnangul

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada projektis „Tere, kevad!“ osalenud Tartumaa lasteaedade laste looduskeskkonna märkamine ja väärtustamine õpetajate ja lastevanemate hinnangul. Lisaeesmärgiks oli saada rühmaõpetajate tagasisidet ja soovitusi projekti „Tere, kevad!“ läbiviimisel. Uurimuse valimiks oli projektis „Tere, kevad!“ osalenud Tartumaa lasteaedadest küsitlusankeedi täitnud 31 rühmaõpetajat ja 51 lapsevanemat. Selgus, et rühmaõpetajad hindavad looduse väärtustamist nii kodus kui lasteaias olulisemaks kui lapsevanemad. Rühmaõpetajad tunnevad lapsevanematest enam loodusega seotud positiivseid tundeid. Lapsevanemad hindavad laste looduskeskkonna märkamist ja väärtustamist sagedamini esinevaks kui õpetajad. Õpetajad hindavad laste looduskeskkonna väärtustamise väidetest lastevanematest sagedasemaks ainult laste huvi looduskirjanduse vastu. Projektis „Tere, kevad!“ osalemine on mõningal määral seotud õpetajate endi hinnangutega ning laste looduskeskkonna märkamise ja väärtustamisega. Projektis „Tere, kevad!“ osalenud õpetajad peavad oluliseks laste individuaalseid ja grupis saadavaid kogemusi looduses. Rühmaõpetajad andsid soovitusi projekti korraldajatele, projektiga alustajatele ning tegevusteks osalejatele.

Peamised märksõnad: looduse märkamine, looduse väärtustamine, projekt „Tere, kevad!“

Abstract

In the project “Hello, Spring!” participated Tartu county’s kindergarten childrens natural environmental noticing and valuation in teacher’s and parent’s evaluations

The aim of this bachelor’s research was to find out in the project “Hello, Spring!” participated kindergarten children’s natural environmental noticing and valuation in teachers and parents evaluations. An extra purpose was to get feedback and recommendations from teachers participating in the project “Hello, Spring!”. There were 31 kindergarten teachers and 51 parents participating the questionnaire from Tartu county’s kindergartens. In the research appeared that teacher’s assess nature valuation in home and in kindergarten more than parents. Teachers feel more positive feelings to nature than parents. Parents assess children’s natural environmental noticing and valuation more frequently than kindergarten teachers. More frequently kindergarten teachers assess only children’s interest in nature books. Participating in the project “Hello, Spring!” is correlated with teachers and parent’s evaluations and children’s noticing and valuating natural environment. Teachers who have participated in project “Hello, Spring!” value children’s individual and group experiences in nature. Recommendations were given for different activities, to the beginners and organizers of this project.

Keywords: notice nature, value nature, project “Hello, Spring!”

Sisukord

Resümee	2
Abstract	3
Sissejuhatus	6
Teoreetiline ülevaade	7
Väärtused ja väärtuskasvatus	7
Väärtuskasvatus lasteaias	8
Looduse väärtustamine lasteaias	9
Projekt „Tere, kevad!“	10
Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused	11
Metoodika.....	12
Valim	12
Mõõtevahend	13
Protseduur	14
Tulemused	16
Esimene uurimisküsimus	16
Teine uurimisküsimus.....	18
Laste tegevused õues	18
Lastele kehtivad keelud looduskeskkonnas tegutsemisel.....	19
Laste looduskeskkonna märkamine ja väärtustamine	19
Laste osalemine loodushariduslikes projektides	23
Kolmas uurimusküsimus.....	23
Neljas uurimusküsimus.....	27
Projekti „Tere, kevad!“ materjalidele lisaks kasutatavad võimalused	27
Projektis „Tere, kevad!“ osalemise vältel märgatud muutused.....	28
Soovitused projekti „Tere, kevad!“ läbiviimiseks.....	29
Arutelu.....	30
Esimene uurimusküsimus	30
Teine uurimusküsimus	31
Kolmas uurimusküsimus.....	33
Neljas uurimusküsimus.....	34
Töö kitsaskohad ja praktiline väärtus	35
Tänuõnad	36
Autorsuse kinnitus.....	36

Kasutatud kirjandus	37
Lisa 1 – Rühmaõpetajate ankeet	
Lisa 2 – Lastevanemate ankeet	
Lisa 3 – Rühmaõpetajate ja lastevanemate taustaandmed	
Lisa 4 – Laste looduskeskkonna märkamise ja väärtustamise esinemise sagedus	
Lisa 5 – Laste looduskeskkonna märkamise ja väärtustamise seosed õpetajate ja lastevanemate looduse väärtustamisega	
Lisa 6 – Rühmaõpetajate ja lastevanemate hinnangute seosed projektiga „Tere, kevad!“	

Sissejuhatus

Eesti Inimarengu Aruandest 2014/2015 selgub, et eestlased peavad end olevat kõrge keskkonnateadlikkusega, kuid käitumise poolest jäädakse mitmetes näitajates Euroopa Liidu rahvaste seas viimaste hulka. Jagatakse teadmisi, kuid tähelepanuta on jäänud loodushoidlike väärtushinnangute kujundamine. 2012. aastal keskkonnaministeeriumi poolt loodud looduskaitse arengukava üheks kolmest strateegilisest eesmärgist on, et inimesed tunneksid, väärtustaksid ja hoiaksid loodust ning oskaks oma teadmisi igapäevaelus rakendada (Looduskaitse arengukava aastani 2020, 2012).

Väärtused, mida antakse lastele edasi praegu, muutuvad tuleviku ühiskonna seisukohalt äärmiselt oluliseks (Schiller & Bryant, 2009). Varasemad põlvkonnad pole pidanud vastu võtma otsustusi nii paljude valikute seast, kui tänapäevane kiirelt muutuv ja järjest mitmekesistuv elu nõuab (Valk, 2009). Väärtuste nurgakivi pannakse juba lasteaias, kuid see on suuresti intuiitiivne (Müürsepp, 2010; Sutrop, 2010).

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas on seitsmest valdkonnast üks *Mina ja keskkond*, mille õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidliku mõtteviisi ning märkab nähtusi ja muutusi looduses (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008). Helle Sikka (2009) toob välja, et õpetuse põhirõhk on tihti ainealaste oskuste omandamisel ning vähem pälvivad tähelepanu eetika ja maailmavaate kujundamisega seonduv. Samasugusele tulemusele jõudis ka Airi Kukk (2009), kes lisas, et nõrgad olid tulemused ka keskkonna- ja loodusõpetuse valdkonna eesmärkide saavutamises.

1994. aastal on loodud projekti „Tere, kevad!“ oodatakse osalema koolilastele lisaks ka lasteaiaväliste vanemate rühmade lapsi. Projekti eesmärgiks on lähendada lapsi loodusele, õpetada neid loodust märkama ning hoolima teistest elusolenditest ja ümbritsevast keskkonnast (Projekt „Tere, kevad!“, 2016). Käesoleva bakalaureusetöö autorile teadaolevalt pole Eestis läbi viidud lasteaiaväliste looduskeskkonna uurimusi projekti „Tere, kevad!“ raames. Nendest aspektidest tulenevalt on käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks välja selgitada projektis „Tere, kevad!“ osalenud Tartumaa lasteaiaväliste laste looduskeskkonna märkamise ja väärtustamise õpetajate ja lastevanemate hinnangul. Lisaeesmärgiks on saada rühmaõpetajate tagasisidet ja soovitusi projekti „Tere, kevad!“ läbiviimisel.

Teoreetiline ülevaade

Väärtused ja väärtuskasvatus

Väärtuse sõna tähendab üldises kasutuses midagi, mis on väärt omamist, saavutamist või tegemist. Väärtustest juhindudes püstitatakse eesmärged ja tehakse valikuid oma elus. Seega mõjutavad väärtused meie arusaamu, käitumisviise ning iseloomu (Sutrop, 2010; Veisson & Kuurme, 2010). Väärtushinnangutest lähtuvalt otsustab inimene, kas mingi tegevus või nähtus on hea või halb, lubatud või keelatud, oluline või ebaoluline, kas millegi saavutamine, selle poole püüdlemine või sellest hoidumine on vajalik indiviidile, grupile või ühiskonnale (Schihalejev, 2011).

Väärtused kui iseloomuomadused kujunevad eelkõige lapsepõlves (Sutrop, 2010). Nende kujunemise mõjutajateks on lastevanemate ja lasteaiaõpetajate endi väärtused, kuid veel enam nende kõnelemis- ja tegevusviisid (Riiklik Programm, 2008). Seejuures on kogetav väärtustegelikkus lastele ainuvõimalik, oskamata seda veel kahtluse alla seada (Veisson & Kuurme, 2010). Väärtused on vundamendiks eesolevale elule. Väärtused juhivad, hoiavad ja kaitsevad lapsi halbade mõjude eest (Sutrop, 2014). Seega väärtused, mida anname lastele edasi praegu, muutuvad tuleviku ühiskonna seisukohalt äärmiselt oluliseks (Schiller & Bryant, 2009). Linda ja Richard Eyre (2014) sõnul peab väärtusi lastele õpetama sellepärast, et see on tähtsaim ja tõhusaim asi, mida nende õnne nimel teha saab.

Väärtustamine on kolmedimensiooniline protsess, milles on kognitiivne, afektiivne ja tegevuslik mõõde. Kognitiivne tasand sisaldab teadmist väärtuste tähenduse, väljendusviiside, kontekstuaalsuse tundmise ning analüüsimise kohta. Emotsionaalne ehk afektiivne tasand hõlmab oma väärtuste seesmist kaalumist ja omaksvõttu. See suunab sisemist motivatsiooni, südametunnistust ning süü- ja empaatiatunnet. Väärtustamise tegevuslik tasand hõlmab harjumuslikke käitumisviise, otsustamist ning sellekohast tegutsemist (Schihalejev, 2011; Schihalejev & Jung, 2012). Käesolev bakalaureusetöö keskendub väärtustamise tegevuslikule tasandile, täpsemalt laste tegutsemisharjumustele rühmaõpetajate ja lastevanemate hinnangul.

Väärtuskasvatus on kitsamas tähenduses planeeritud tegevus, mille abil soovitakse õpetada mõtlema väärtuste üle või väärtustama ning edendama kõlblist arengut. Laiemas tähenduses on aga väärtuskasvatus igasugune tegevus, mis toetab isiksuse arengut (Schihalejev, 2011). Väärtuskasvatus peaks täitma nelja ülesannet: õpetama enda ja teiste väärtusi märkama, suunama mõtlema väärtuste üle, võimaldama praktiseerimist ning olema

väärtuste avaldumise peegliks (Sutrop, Harro-Loit & Jung, s.a.). Teadlik väärtuste teemaga tegelemine suurendab osapoolte väärtuspädevust, aitab mõtestada oma arenguvajadusi, huvisid ja väärtusi, soodustab vastutustundlikku käitumist, isiklikku arvamust ja adekvaatset enesehinnangut (Sutrop et al., s.a.).

Väärtuste teema on oluline, kuna väärtustest juhindudes tehakse valikuid ning need on üheks eluteed mõjutavaks teguriks. Väärtused kujunevad eluea jooksul, kuid alus pannakse neile lapsepõlves. Praegused lapsed on tulevikuühiskonna peegliks, mistõttu on tänapäeva väärtussuunitlused teejuhiks tuleviku elukeskkonnale. Seejuures on väärtustamine ja väärtuskasvatus mitmetasandilised ning oluline on arendus kõigil tasanditel.

Väärtuskasvatus lasteaias

Eesti Inimarengu Aruande (2015) kohaselt on haridussüsteemi otsesed ülesanded nii teadmiste jagamine kui ka väärtuste kujundamine. Lasteasutuse põhiülesanne on luua võimalused ja tingimused sotsiaalselt tundliku, vaimselt ergu, ennastusaldava, kaasinimesi arvestava ja keskkonda väärtustava tervikliku isiksuse kujunemiseks (Vinter, 2010). Ühiskond toimib tänu jagatud ühistele sihtidele ja mõistmisele, sellepärast on oluline, et haridus võimaldaks arusaamist väärtustest ning selliste väärtushinnangute kujunemist, mis on õnneliku isikliku elu ja ühiskonna eduka koostoimimise aluseks (Schihalejev, 2011).

Kõige sobivamateks ja efektiivsemateks väärtuskasvatajateks peetakse kõige nooremate ja vähem pädevate laste õpetajaid (Berkowitz & Bier, 2009). Lasteaias on väärtuskasvatuseks head võimalused, sest õpetaja viibib lastega koos terve päeva, tal on rohkem võimalusi jälgida laste tegevusi, sekkuda ja suunata (Sutrop, 2010). Õpetaja kui väärtuskasvataja võimuses on ärgitada lapsi teadlikuks saama oma väärtushinnangutest, õpetada neile väärtuste üle reflekteerimise oskusi ning arutleda ja toetada isiklike moraalipõhimõtete väljakujunemist (Schihalejev, 2011). Soovides arendada väärtusi õppetegevuste kaudu, tuleb need muuta võimalikult kogetavaks. Tuleb luua olukordi, mis aitavad teatud väärtuste headuses veenduda ning samas õpetavad väärtustama teisi ja iseend (Veisson & Kuurme, 2010).

Lapsed kasvavad tugevateks moraalsseteks otsustajateks, kui neid on suunatud tähele panema õiget ja vale (Maynard, 2014). Seejuures muutub laste jaoks vanuse kasvades aina olulisemaks oma väärtuste teadvustamine ja nende üle arutlemine (Sutrop, 2010).

Probleemidele lähenevad eri vanuses lapsed erinevalt, kuid lihtsamaid seoseid enda ümber

märkavad juba üsna väiksed lapsed (Timuštsuk, 2010). Uurimused on näidanud, et laste moraalse käitumise ja lastega rääkimise aja vahel, on otsene seos, sest suheldes viime järjepidevalt lasteni oma väärtusi (Eyre & Eyre, 2014). Seejuures on oluline, et täiskasvanu hoiduks hinnangut andmast, vaid laseks lapsel ise vastuseni jõuda (Peterson, Suur & Õun, 2010).

Looduse väärtustamine lasteaias

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) on seitsmest valdkonnast üks *Mina ja keskkond*, mille õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidliku mõtteviisi ning märkab nähtusi ja muutusi looduses. Õppe- ja kasvatustegevuse eeldatavate tulemuste kohaselt suhtub 6-7aastane laps ümbritsevasse keskkonda hoolivalt, käitub seda säästvalt, kirjeldab tuntumaid taimi ning oskab eristada tervisele kasulikku ja kahjulikku (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008). Samas looduskaitse arengukavas aastani 2020 (2012) on välja toodud, et tänapäeval ei oska kõik inimesed Eesti loodust hoida ning väärtustada. Loodushariduse kvaliteet on ebapiisav ning eri tasanditel ebaühtlane. Seejuures on lisatud, et loodust kaitsta ja hoida saab igati.

On oluline, et armastuse- ja vastutustunne areneks lapsel keskkonna ning looduse suhtes. Teadmine, et tegudel on alati tagajärjed, mida kohe ei pruugi tajuda (Puidet & Koppel, 2010). Loodusteadliku käitumise väljakujunemiseks on tähtis lastele antav looduskeskne väärtuskasvatus. Sisemiste väärtushinnangute kujunemisel on teadmiste kõrval võrdväärne roll lapsepõlves kogetud positiivsetel emotsioonidel, eeskujudel ja ümbritseva ühiskonna suhtumisel (Looduskaitse arengukava..., 2012). Individuaalsed kogemused looduses on lapsele olulised arendamiseks välja isiklikku arusaamist, kuid vastastikmõju looduses grupi kontekstis on veelgi olulisem. Lapsed, kes on osa keskkonna suhtes aktiivsete grupist, on suurema tõenäosusega ise samuti keskkonnaalasel aktiivsed (Parsons, 2011).

Õpetaja loodushuvi ja loodust säästev käitumine innustavad laste uudishimu, teadmisjahu ja loodust säästvaid hoiakuid. Kui õpetaja huviks on leida loodusest nautimisväärsid kogemusi, siis kujuneb lastes positiivsem hoiak looduse suhtes. Kuid lapsed vajavad esialgu suunamist, et märgata inimtegevuse mõju ümbritsevale (Timoštsuk, 2005, 2010). Hoidmaks loodust, tuleb teadvustada ja mõista selles toimivaid seoseid. Tulemuslikult on kaitsta võimalik vaid tuntut, teatut ja väärtustatut (Looduskaitse arengukava..., 2012).

Looduse kättesaadavus on lastele vajalik, et neis areneks keskkonda säästev hoiak (Parson, 2011). Timoštšuk (2005, 2010) on leidnud, et looduses on oma seaduspärasused ning reeglid, mis enamasti erinevad inimeste vahelistest suhetest. Lastele tuleks õpetada looduses olevat võrdlema oma elu, tegevuse ja vajadustega, sest see annab kogemusele emotsionaalse tausta ning jääb paremini meelde. Seejuures tuleks küsida nii, et lapsed jõuaksid teadmiseni kogemuste põhjal järeldades.

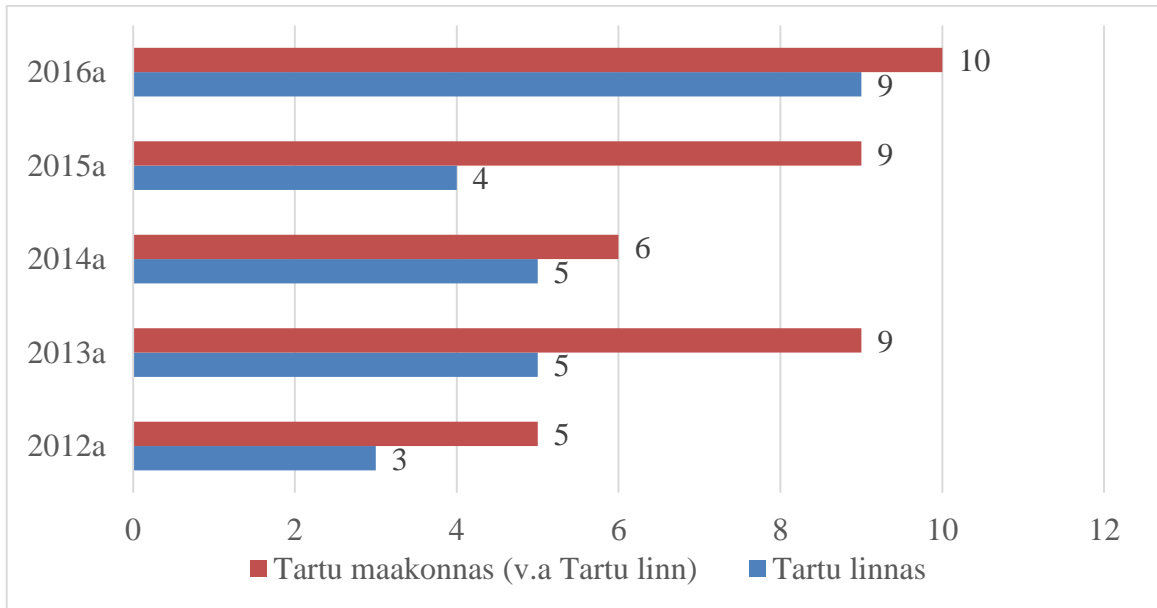
Looduse väärtustamises peab avalduma moraalne võime tunnustada ja austada loodust, millel on jutustada justkui omaette lugu (Saito, s.a.). Lapsel, leidnuna endale sõbra kivis või puus, on suhtumine loodusesse juba muutunud (Puidet & Koppel, 2010). Looduse tundja ja erinevate loodusobjektide vahel seoste mõistja tajub, et on ise osa loodusest ning loodus osa temast endast (Tuuling, 2013). Samas peavad otsesed, kaudsed ja asendavad kogemused looduses toimuma vahemikus 3-12 aastat, et neil oleks kestev mõju keskkonnalastele väärtushinnangutele (Parsons, 2011).

Projekt „Tere, kevad!“

Projekt „Tere, kevad!“ on alguse saanud 1994. aastal ning oli esialgu mõeldud kooliealistele lastele. Praeguseks oodatakse osa võtma ka lasteaiaväliste laste vanemate rühmade lapsi. Projekti eesmärkideks on pakkuda õpetajatele veebipõhist struktureeritud infot ja tuge loodusõppe läbiviimiseks ning seeläbi lähendada lapsi loodusele, tutvustada taime- ja loomaliike, õpetada loodust märkama, suunata hoolima teistest elusolenditest ja looduskeskkonnast (Projekt „Tere, kevad!“).

Kõik vaadeldavad taimed ja loomad on valitud kogu Eestile suhteliselt tavalised ning äratuntavad ka noorematele lastele. Projekti põhitegevuseks on kevade märkide otsimine ning loodusvaatlused. Otsitakse kevadveebis kirjeldatud 36 kevadekuulutaja ilmumist ning märgitakse üles nende esmamärkamise kuupäev. Vaatlused algavad 1.märtsil ja lõppevad mai lõpus (Projekt „Tere, kevad!“, 2016). Järgneval joonisel on toodud viimasel 5 aastal Tartu linnas ja maakonnas projektiga liitunud lasteaiarühmade arvud (joonis 1).

Analüüsitud andmed näitavad, et projektis „Tere, kevad!“ osaleb järjest rohkem lasteaiarühmi Tartu linnast ja maakonnast. Seejuures on märkimist väärt, et kõigil viiel aastal on osalenud vähemalt üks rühm 1-st Tartu linna ja 3-st Tartu maakonna lasteaiast. Vaid ühe korra on esindatud vähemalt üks rühm 8-st Tartu linna ja 1-st Tartu maakonna lasteaiast (Projekt „Tere, kevad!“, 2016).

Joonis 1. Viimasel 5 aastal Tartu linnas ja maakonnas projektiga „Tere, kevad!“ liitunud lasteaiarühmade arvud (Projekt „Tere, kevad!“, 2016)

Laste väärtuste kujunemist mõjutavad lastevanemate ja lasteaiatöötajate endi väärtused ning veel enam nende tegevus ja kõne. Seejuures on aga uurimustest selgunud, et täiskasvanud peavad end olevat keskkonnateadlikud, kuid loodushoidlik käitumine ja väärtushinnangud on jäänud tagaplaanile. Loodusteadliku käitumise väljakujunemiseks on teadmiste kõrval võrdväärne osa kogetavatel emotsioonidel, eeskujudel ja ümbritsevate suhtumisel. Looduse hoidmiseks tuleb teadvustada ja mõista selles toimivaid seoseid, sest tulemuslikult kaitsta on võimalik ainult tuntu, teatud ja väärtustatud. Sellest tulenevalt on oluliseks uurimisprobleemiks missugune on õpetajate ja lastevanemate hinnangul lasteaialaste loodusteadlik käitumine, kuidas on seda mõjutanud õpetajate ja lastevanemate suhtumine loodusesse ning osalemine projektis „Tere, kevad!“.

Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada projektis „Tere, kevad!“ osalenud Tartumaa lasteaedade laste looduskeskkonna märkamine ja väärtustamine õpetajate ja lastevanemate hinnangul. Lisaeesmärgiks on saada rühmaõpetajate tagasisidet ja soovitusi projekti „Tere, kevad!“ läbiviimisel. Eesmärgist tulenevalt on järgnevalt esitatud uurimisküsimused:

1. Millised on projektis „Tere, kevad!“ osalenud Tartumaa lasteaedade õpetajate ja lastevanemate hinnangud looduskeskkonna märkamisele ja väärtustamisele?

2. Millised on erinevused õpetajate ja lastevanemate hinnangutes projektis „Tere, kevad!“ osalenud Tartumaa lasteaedade laste looduskeskkonna märkamisel ja väärtustamisel?
3. Kuidas on mõjutanud projektis „Tere, kevad!“ osalemine õpetajate ja lastevanemate hinnanguid laste looduskeskkonna märkamisele ja väärtustamisele?
4. Millist tagasisidet ja soovitusi annavad lasteaedade rühmaõpetajad projektile „Tere, kevad!“?

Metoodika

Valim

Uuritavateks on Tartu maakonna projektiga „Tere, kevad!“ liitunud lasteaedade rühmaõpetajad ja lasteaialaste vanemad ettekavatsetud valimi põhimõttel koostöövalmiduse alusel. Ettekavatsetud valim on mittetõenäosuslik ja lähtub uurija eriteadmistest grupi kohta (Õunapuu, 2014). Valimi moodustamise kriteeriumiks oli lasteaia osalemine vähemalt 1 rühmaga viimase 5 aasta jooksul projektis „Tere, kevad!“. Põhiuurimusele eelnes prooviuurimus, mille valimisse kuulus 3 lastevanemat ja 2 rühmaõpetajat. Palve põhiuurimuses osalemiseks edastati 10 Tartu maakonna ja 12 Tartu linna lasteaeda. Uurimuses nõustusid osalema 4 Tartu maakonna ja 6 Tartu linna lasteaeda. Lisaks oli võimalik valimisse sattuda kõigil Tartu maakonnas käesoleval aastal projektiga „Tere, kevad!“ liitunud lasteaiarühmade lastevanematel ning rühmi juhendavatel õpetajatel, keda projekti läbiviijate andmetel oli 24. Valimi moodustas 31 õpetajat ja 51 lapsevanemat.

Küsimustikule vastanud rühmaõpetajaid, kes osalesid projektis „Tere, kevad!“ käesoleval aastal või on osalenud varem, käsitletakse kui „projektis osalenud õpetajad“. Projektis mitte kunagi osalenud õpetajaid kajastatakse nimetusega „projektis mitte osalenud õpetajad“. Mõnes kohas on oluline eristada projektis käesoleval aastal osalenud õpetajaid ning sellest tulenevalt on kasutusel ka nimetus „projektis käesoleval aastal osalenud õpetajad“. Sellisel juhul on projektis käesoleval aastal mitte osalenud õpetajad lisatud „projektis mitte osalenud õpetajate“ gruppi.

Küsimustikule vastanud lastevanemaid, kes on teadlikud lapse osalemisest projektis „Tere, kevad!“ käesoleval või mõnel varasemal aastal, käsitletakse kui „projektis osalenud laste vanemad“. Lastevanemad, kes on teadlikud lapse mitte osalemisest projektis, kajastatakse nimetusega „projektis mitte osalenud lastevanemad“. Lastevanemate grupil, kellel puudub info lapse projektis „Tere, kevad!“ osalemise või mitte osalemise kohta, on antud tabelis kasutusel nimetus „mitteteadlikud vanemad“.

Küsimustikule vastanud rühmaõpetajaid on kokku 31. Küsimustikule vastanud õpetajate tööstaaž on suure varieeruvusega, ulatudes 1-st kuni 43 aastani (mediaan 9 aastat; SD=14,358). Küsimustikule vastanud lastevanemaid on kokku 51. Rühmaõpetajate ja lastevanemate taustaandmed projektis „Tere, kevad!“ osalenud, mitte osalenud ja mitteteadlike lastevanemate hulgas on toodud järgnevalt (tabel 1).

Tabel 1. Rühmaõpetajate ja lastevanemate taustaandmed protsentuaalselt

		Projektis osalenud		Projektis mitte osalenud		Mitte-teadlikud	Kokku	
		ÕP N=11	LV N=7	ÕP N=20	LV N=7		LV N=37	ÕP N=31
	Vastanute osa, %	35	14	65	14	72	100	100
Lasteaia asukoht	Tartu linn, %	36	71	60	86	86	52	84
	Tartu maakond, %	55	29	35	14	14	42	16
	Vastuseta, %	9	0	5	0	0	6	0
Vastaja vanus	kuni 30 aastat, %	18	28	20	57	57	19	45
	31 – 40 aastat, %	37	44	15	29	29	23	37
	41 – 50 aastat, %	27	28	35	14	14	32	18
	51 – 60 aastat, %	18	0	10	0	0	13	0
	Üle 60 aasta, %	0	0	20	0	0	13	0
Haridus-tase	Põhiharidus, %	0	0	0	0	5	0	4
	Kesk- või keskeriharidus, %	0	0	5	29	32	3	27
	Kõrgharidus omandamisel, %	18	14	10	71	0	13	2
	Muu kõrgharidus, %	0	86	15	0	62	10	66
	Pedagoogiline keskeriharidus, %	0	x	20	x	x	13	x
	Pedagoogiline kõrgharidus, %	82	x	50	x	x	61	x

ÕP – õpetajad; LV – lapse vanemad; x – valikuvariant puudus küsimustikust

Mõõtevahend

Uurimuse mõõtevahendiks kasutati küsitlusankeete rühmaõpetajatele (lisa 1) ja lastevanematele (lisa 2). Ankeedid on koostatud käesoleva töö autori poolt juhindudes varasematest töödest (Paide, 2012, Kann, 2012, Seppel, 2014, Abel, 2010, Eensoo, 2011). Küsimused 1 ja 4 on Maaris Raudsepp (2003, 2004) tööst „Kui keskkonnasõbralikud on eestlased?“. Põhiuuringule eelnes prooviuurimus, mille järgselt ankeedi küsimusi täiendati, täpsustati ning muudeti järjekorda mõlemas ankeedis. Ankeedis kasutati nii kvantitatiivseid kui kvalitatiivseid andmeid andvaid küsimusi. Õpetajate ja lastevanemate ankeedid on üldiselt

kattuvad, erinevused esinevad sõnavormides ning õpetajate ankeet sisaldab lisaks küsimusi projektis „Tere, kevad!“ osalemise kohta. Mõningad erinevused on ka taustaandmete küsimustes.

Ankeetküsimustik on jaotatud 4-ks osaks. Lastevanemate ankeedis on 15 ning õpetajatel 19 küsimust, lisaks taustaküsimused. Eestikaveebi koduleheküljel on välja toodud olulisena uuritavate informeeritus kogu uuringut puudutava suhtes (Teadustöö eetika, s.a.). Sellest tulenevalt algab ankeet uurimuse kohta käiva infoga, milles on selgitatud vastuste anonüümsust ning lisatud autori kontaktandmed. Ankeedi esimeses osas on küsimused (küsimused 1-4) pere/rühmaõpetaja väärtushinnangute ning keskkonnaga seotud tunnete kohta. Ankeedi teise osa küsimused (5-12) täidetakse seoses lapse/rühmalaste looduskeskkonna märkamise ja väärtustamisega. Ankeedi kolmanda osa sisuks on küsimused (13-15) osalemise kohta loodushariduslikes projektides ning lisaks on õpetajate ankeetides küsimused (16-19) osalemise kohta projektis „Tere, kevad!“ Küsimustikud lõppevad vastaja ning lapse või rühmalaste taustaküsimustega. Välja on arvatud ankeetide kvantitatiivse analüüsi osa küsimuste (küsimused 1-4, 8, 11-13) sisereliaabluse koefitsient, Cronbachi $\alpha=0,848$. Õpetajate küsimustikus oli Cronbachi $\alpha=0,764$ ning lastevanemate küsimustikus $\alpha=0,888$.

Protseduur

Põhiuurimusele eelnes prooviuurimus ajavahemikus 15. – 30. märts 2016 aastal ühes Tartu linna lasteaias. Prooviuurimuse läbiviimisel kasutati informeeritud küsitlust (Hirsijärvi, Remes, Sajavaara, 2005) ning ankeedid anti isiklikult üle rühmaõpetajale. Lastevanemateni jõudis küsimustik prooviuurimuses osaleva rühmaõpetaja kaudu. Prooviuurimuses osales lasteaiarühma 3 lastevanemat ja 2 rühmaõpetajat. Prooviuurimuse tulemuste põhjal tehti põhiuurimuse küsimustikus muudatusi.

Põhiuurimus viidi läbi võrguküsitlusena (Hirsijärvi, Remes, Sajavaara, 2005) ajavahemikus 6. – 19. aprill 2016 aastal. Põhiuurimuse läbiviimiseks pöörduiti viimase 5 aasta jooksul vähemalt 1 rühmaga projektis „Tere, kevad!“ osalenud Tartu linna ja maakonna lasteaedade direktorite või õppealajuhatajate poole e-posti teel. Lisaks käidi kohapeal rääkimas 3-s Tartu linna lasteaias direktorite ja õpetajatega ning telefoni teel kontakteeruti 2 Tartu linna lasteaiadirektoriga. Samuti võeti ühendust projekti „Tere, kevad!“ läbiviijatega ning edastati ankeet käesoleval aastal projektis osalevate lasteaiagruppe juhendavatele Tartumaa rühmaõpetajatele. Uurimuses osalemisest keelduti lasteaiadirektorite ning

lastevanemate suure hõivatuse tõttu erinevates uurimustes. Samuti tuleb märkida, et mitmel korral olid lasteaedade direktorid mitteteadlikud rühma osalemisest projektis „Tere, kevad!“. Eetikaveebi kohaselt on oluliseks peetud anonüümsust ja konfidentsiaalsust (Teadustöö eetika, s.a.). Sellest tulenevalt ei ole toodud uurimuses osalenud lasteaedade nimesid, samuti oli ankeetidele vastamine anonüümne ning vastuseid ei ole võimalik seostada ühegi lasteaia, õpetaja ega lapsevanemaga.

Kvantitatiivse andmeanalüüsi tegemisel on kasutatud programmi IBM SPSS Statistics 24. Töös esinevad tabelid ning joonised on koostatud programmiga Microsoft Office Word 2016. Andmete paremaks ülevaateks kasutati kirjeldavat statistikat (protsendid, aritmeetiline keskmine, mediaan, mood). Ankeedi küsimuse 4.5 vastuste analüüsimisel on kasutatud pöördskaalat. Ankeedi kvantitatiivse osa küsimuste (1–4, 8, 12–15) sisereliaablust hinnati kasutades Cronbach'i α . Seoste leidmiseks kasutati Spearmani astakkorrelatsioonikordajat, mida toob Rootalu (2014) välja sobivana kahe järjestustunnuse või arvtunnuse vahelise seose uurimiseks. Statistiliselt oluliseks seoseks peetakse uurimuses väärtusi, mille puhul $p < 0,05$ ja $p < 0,01$. Valimigruppide keskväärtuste erinevuste kontrollimiseks on kasutatud Mann-Whitney U-testi. Statistiliselt oluliseks erinevuseks peetakse uurimuses väärtusi, mille puhul $p < 0,05$. Ankeedi avatud küsimuste (5–7, 9–11, 13 lisaküsimus, 16–19) puhul on kasutatud juhtumiülest kvalitatiivset sisuanalüüsi Kalmus, Masso ja Linno (2015) veebiõpiku materjalide põhjal. Rühmaõpetajate ja lastevanemate avatud küsimuste vastused on kategoriseeritud ja esitatud üldistatud kujul kaldkirjas.

Tulemused

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada projektis „Tere, kevad!“ osalenud Tartumaa lasteaedade laste looduskeskkonna märkamise ja väärtustamise õpetajate ja lastevanemate hinnangul. Lisaeesmärgiks oli saada rühmaõpetajate tagasisidet ja soovitusi projekti „Tere, kevad!“ läbiviimisel. Järgnevalt esitatakse tulemused töös püstitatud uurimisküsimuste kaupa.

Esimene uurimisküsimus

Esimene uurimisküsimus oli: Millised on projektis „Tere, kevad!“ osalenud Tartumaa lasteaedade õpetajate ja lastevanemate hinnangud looduskeskkonna märkamisele ja väärtustamisele?

Küsimustikule vastanud rühmaõpetajatel ja lastevanematel on mõõdukas loodusehuvi. Kõigist rühmaõpetajatest 61% ja lastevanematest 63% peab ennast loodusearmastajateks ja soovivad rohkem loodusega kokkupuuteid. 32% rühmaõpetajatest on sügava loodushuviga, neile pakub loodus suurt huvi ning nad püüavad seda sügavuti mõista ja tunnetada, samas kui lastevanematest on sellise hinnangu andnud 12%. Rühmaõpetajatest vaid 6% leidsid, et loodus pakub neile huvi, kuid on elu teiste probleemidega võrreldes kõrvaline, samas kui lapsevanemates hindasid nõnda 26%. Hinnangud loodusehuvile projektis osalenud ja mitteosalenud õpetajate ning lastevanemate hulgas on toodud tabelis (tabel 2).

Tabel 2. Õpetajate ja lastevanemate hinnangud looduse tähtsusele arvuliselt ja protsentuaalselt. Helehalli taustaga eristatud üksteisest read.

	Projektis osalenud		Projektis mitte osalenud		Mitte-teadlikud
	ÕP N=11	LV N=7	ÕP N=20	LV N=7	LV N=37
Loodus pakub mulle huvi, aga on elu teiste probleemidega võrreldes kõrvaline	1 (9%)	1 (14%)	1 (5%)	0	12 (33%)
Pean ennast loodusearmastajaks ja soovin rohkem kokkupuuteid loodusega	5 (45%)	4 (57%)	14 (70%)	5 (71%)	23 (62%)
Loodus pakub mulle suurt huvi, püüan seda sügavuti mõista ja tunnetada	5 (45%)	2 (29%)	5 (25%)	2 (29%)	2 (5%)

ÕP – õpetajad; LV – laste vanemad; N – vastajate arv

Rühmaõpetajatest (N=31) peavad looduse väärtustamist kodus väga oluliseks 19 (61%), samas kui lapsevanematest on samal arvamusel 26 (51%). Oluliseks hindab looduse väärtustamist kodus 9 (29%) õpetajat ja 23 (45%) lapsevanemat. Rühmaõpetajate vastustest

ilmneb looduse väärtustamine lasteaia mõnevõrra suurem tähtsustamine võrreldes hinnangutega looduse väärtustamisele kodus. Rühmaõpetajatest (N=31) peavad looduse väärtustamist lasteaia väga oluliseks 25 (80,6%) ja lastevanematest 29 (57%). Õpetajate ja lastevanemate hinnangud projektis osalenud, mitte osalenud ja mitteteadlike hulgas looduse väärtustamisele arvuliselt ning protsentuaalselt on toodud tabelis (tabel 3).

Tabel 3. Õpetajate ja lastevanemate hinnangud looduse väärtustamisele kodus ja lasteaia arvuliselt ja protsentuaalselt. Helehalli taustaga eristatud üksteisest read.

		Projektis osalenud		Projektis mitte osalenud		Mitte-teadlikud
		ÕP	LV	ÕP	LV	LV
		N=11	N=7	N=20	N=7	N=37
Looduse väärtustamine kodus	ei oska öelda	1 (9%)	0	2 (10%)	0	2 (5%)
	oluliseks	2 (18%)	3 (43%)	7 (35%)	1 (14%)	19 (52%)
	väga oluliseks	8 (73%)	4 (57%)	11 (55%)	6 (86%)	16 (43%)
Looduse väärtustamine lasteaia	ei oska öelda	0	0	0	0	2 (5%)
	oluliseks	2 (18%)	3 (43%)	4 (20%)	1 (14%)	16 (43%)
	väga oluliseks	9 (82%)	4 (57%)	16 (80%)	6 (86%)	19 (52%)

ÕP – õpetajad; LV – laste vanemad; N – vastajate arv

Õpetajate ja lastevanemate hinnangutes leiti Mann-Whitney U-testiga statistiliselt olulised erinevused kolmes loodusega seotud tundes ning need on toodud tabelis (tabel 4).

Tabel 4. Õpetajate ja lastevanemate loodusega seotud tunnete erinevused Mann-Whitney U-testiga. Tabelis on toodud vaid statistiliselt olulised tulemused, p<0,5

Loodusega seotud tunded	Ankeedile vastaja	N*	M*	SD*	U*	p*
4.1 loodus tekitab minus sageli imetlustunnet	lapsevanem	49	4,45	0,738	534	0,007
	õpetaja	31	4,84	0,374		
4.3 ma tunnen end abituna, kuna ei saa midagi teha keskkonna heaks	lapsevanem	49	2,96	1,098	575	0,056
	õpetaja	31	3,45	1,091		
4.8 ma leian loodusest hingelist tasakaalu	lapsevanem	48	4,13	0,914	563	0,047
	õpetaja	31	4,52	0,724		

* N – vastajate arv; M – keskmine; SD – standardhälve; U – testi statistik; p – statistiline olulisus; helehall - lapsevanemate küsimustiku tulemused

Teine uurimisküsimus

Teine uurimisküsimus oli: Millised on erinevused õpetajate ja lastevanemate hinnangutes projektis „Tere, kevad!“ osalenud Tartumaa lasteaedade laste looduskeskkonna märkamisel ja väärtustamisel?

Laste tegevused õues. Analüüsitud on küsimusi nr 5, „*Millised tegevused pakuvad Teie rühma lastele/lasteaialapsele õues kõige rohkem huvi?*“ ja nr 6 „*Milliseid loodust käsitlevaid õuetegevusi teete rühma lastega/oma lapsega?*“ Analüüsi esimeses järgus eristati loodusega otseselt seotud ja loodusega otseselt mitte seotud tegevusi.

Analüüsi käigus selgus, et projektis osalenud rühmaõpetajad kirjeldasid suures osas lastele huvipakkuvana just loodusega otseselt seotud tegevusi (*uurimine, vaatlemine, otsimine*), esinesid ka üksikud loodusega otseselt mitte seotud tegevused, nagu *vabamäng ja liikumismängud*. Projektis mitte osalenud vastustes leidis lisaks loodust käsitlevatele tegevustele, mitmeid aktiivseid tegevusi (nt *kiikumine, ronimine, jooksmine, pallimäng*). Lastevanemate vastustes on mõnevõrra rohkem loodust käsitlevaid tegevusi kui projektis mitte osalenud rühmaõpetajate vastustes, kuid loodusega otseselt mitte seonduvate tegevustena on nimetatud lisaks *rattasõitu ja mängu sõpradega*.

Järgnevalt on analüüsitud loodusega otseselt seotud vastuseid. Paremaks ülevaateks kategoriseeriti vastused tegevuste kaupa. Kõige enam nimetasid rühmaõpetajad loodust käsitleva tegevusena *vaatlust (loodus, puud, taimed, putukad)*. Nii projektis osalenud kui ka mitte osalenud õpetajad on nimetanud tegevustena *rääkimist ja arutlemist (loodusest), looduses käimist (metsas, õppekäigul), tähelepanu juhtimist (linnulaulule, putukatele), uurimist (putukaid, katsed), meisterdamist (erinevatest materjalidest), mängimist (õppemängud, memoriin) ja aiandusalaseid tegevusi (heakorratööd, taimede kasvatamine)*.

Projektis osalenud õpetajad on nimetanud lisaks loodust käsitlevate tegevustena ka *loendamist ja võrdlemist (erinevaid loodusobjekte), õppimist (puud, lilled), kirjutamist (taimi, laste arvamusi) ja joonistamist (taimi, looduslike materjalidega)*, mis ei leidu aga projektis mitteosalevate õpetajate vastustes. Vastuste analüüsimisel tekkis lisaks kategooria *muud tegevused*, kuhu kuulub näiteks *keskkonnasäästlikkus ja lemmikpuu valimine*.

Lastevanemad nimetasid kõige enam loodust käsitleva tegevusena *käimist looduses (matkamas, loodusradadel, jalutamas, metsaande korjamas)* ning *aianduse valdkonda kuuluvat (istutame, rohime, niidame, aia korrashoid)*. Lisaks on palju *rääkimise ja arutlemisega seonduvaid tegevusi (okste murdmine, praht, teadmiste jagamine,*

taimede/putukate tutvustamine) ning olulisel kohal on ka *vaatlused* (*puid, linde, loomi, linnuparvi*). Lastevanemate vastustes ei kajastunud üldse *loendamise, võrdlemise, kirjutamise ja joonistamistegevusi*. Samas tekkisid rühmaõpetajate vastustes mitte esinenud kategooriad nagu *kuulame* (*linnulaulu*), *loeme* (*infotahvleid*), *korjame* (*lilli, marju*) ning *hoolitseme* (*lindude toitmine*). Mõnel korral esines vastustes ka, et *ei tehta erilisi tegevusi*.

Lastele kehtivad keelud looduskeskkonnas tegutsemisel. Ankeedi küsimuse nr 7 (lisa 1, lisa 2) „*Nimetage olulisemaid Teie rühma lastele/lapsele kehtivaid keelde looduskeskkonnas tegutsemisel?*“ analüüsimiseks võeti aluseks järgnevad kategooriad: prügi, taimed, loomad, tervis ja üldine.

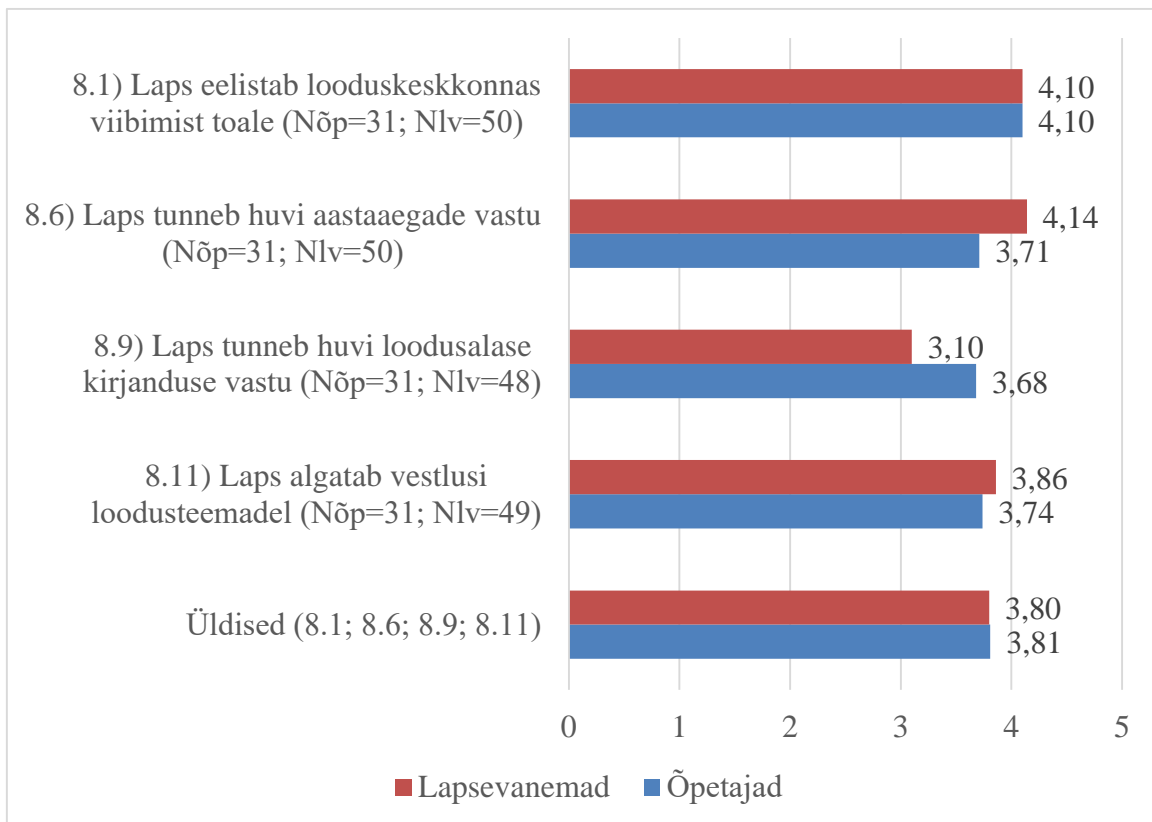
Nii rühmaõpetajad kui lastevanemad peavad väga oluliseks keeluks *prügi* ja *taimedega* seonduvat. Küllalt palju esines vastustes *üldisi* keelde, mis puudutasid näiteks *hääle tugevust* ja *manitsemist viisakusele looduses*. Palju esines väljendeid seoses *eluslooduse* ning *elusolenditega*, kuid arusaamatuks jäi, kas oli mõeldud vaid loomi või ka taimi. Konkreetselt ja üheti mõistetavalt loomadega seotud keelde oli vähem, kuid esines siiski kõikide gruppide vastustes. Küll aga ilmnes, et vaid lastevanemad nimetasid *lindudega* seotud keelde. *Tervise hoidmisega* seotud keelud esinesid samuti kõikides gruppides, kuid *veekogude äärseid* ja *tule tegemisega* seotud keelde nimetasid ainult lastevanemad.

Laste looduskeskkonna märkamine ja väärtustamine. Ankeetide küsimus nr 8 (lisa 1; lisa 2) „*Millised on Teie rühmalaste/lapse harjumused viibimisel looduskeskkonnas?*“ Antud küsimuse vastustele tehti Cronbach'i astakorrelatsioonianalüüs ($\alpha=0,848$). Lisades olevast sagedustabelist on nähtav vastuste jaotus valikvariantidesse rühmaõpetajate ja lastevanemate vastuste kaupa (lisa 4). Rühmaõpetajate ja lastevanemate statistiliselt olulised mediaanid leiti Mann-Whitney U-testiga.

Üldiselt hindavad lastevanemad laste looduskeskkonna märkamist ja väärtustamist keskmiselt rohkem esinevateks kui õpetajad. Rühmaõpetajate ja lastevanemate hinnangute võrdluseks on laste looduskeskkonna märkamine ja väärtustamine jaotatud järgnevalt: *üldised* (lisa 1, lisa 2, väited 8.1; 8.6; 8.9; 8.11), *linnud* (lisa 1, lisa 2, väited 8.4; 8.5; 8.8) ja *taimed* (lisa 1, lisa 2, väited 8.2; 8.3; 8.7; 8.10). Järgneval kolmel lintdiagrammil on laste *üldised loodusega seotud* (joonis 2), *lindudega seotud* (joonis 3) ja *taimedega seotud* (joonis 4) looduskeskkonna märkamise ja väärtustamise keskmised väärtused õpetajate ja lastevanemate hinnangul.

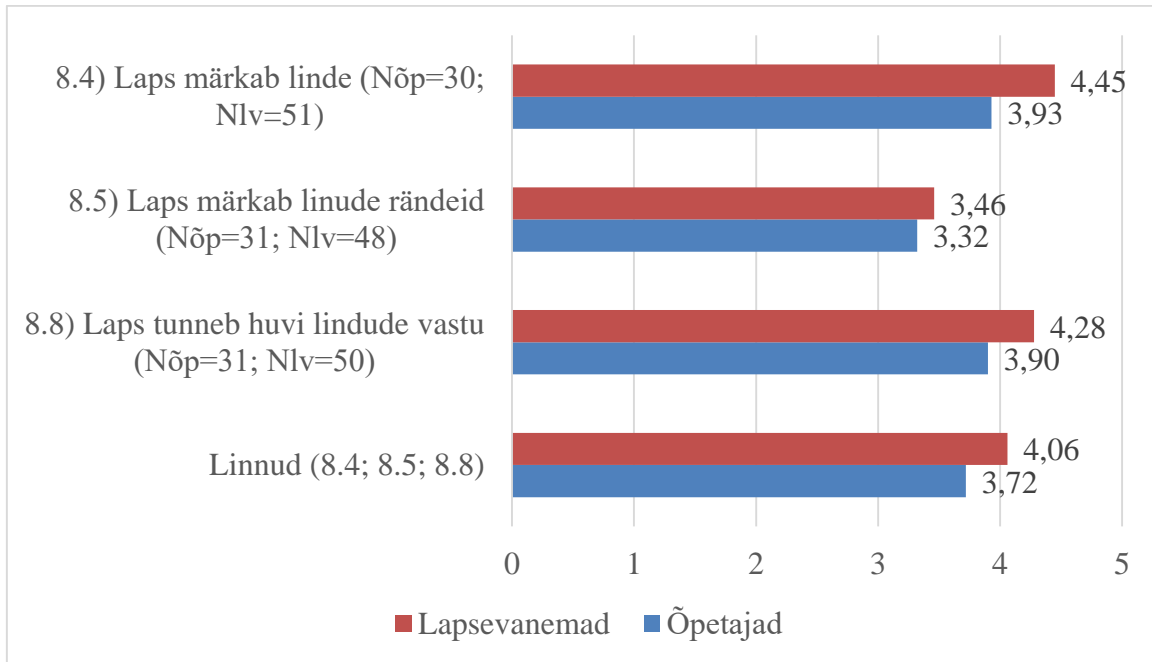
Mann-Whitney U-testiga leiti, et rühmaõpetajate ja lastevanemate vastuste mediaanid on statistiliselt oluliselt erinevad viies küsimuses. Lastevanemad hindasid rühmaõpetajatest enam esinevateks küsimuses 8 (lisa 1, lisa 2) laste looduskeskkonna märkamisest ja väärtustamisest järgnevaid väiteid: 8.6 laps tunneb huvi aastaegade vastu; 8.4 laps märkab linde; 8.8 tunneb huvi lindude vastu ja 8.10 korjab lilli. Rühmaõpetajad hindasid lastevanematest enam esinevaks laste looduskeskkonna märkamisel ja väärtustamisel väidet 8.9 laps tunneb huvi looduskirjanduse vastu. Mann-Whitney U-testiga leitud statistiliselt olulised erinevused on toodud välja järgnevas tabelis (tabel 5).

Laste üldist looduskeskkonna märkamist ja väärtustamist on hinnatud võrdselt, kuid erinevused esinevad kahes küsimuses. Lastevanemad hindasid statistiliselt oluliselt kõrgemalt väidet 8.6 (lisa 1, lisa 2) laps tunneb huvi aastaegade vastu. Rühmaõpetajad hindasid statistiliselt oluliselt enam esinevana väidet 8.9 (lisa 1, lisa 2) laps tunneb huvi looduskirjanduse vastu.

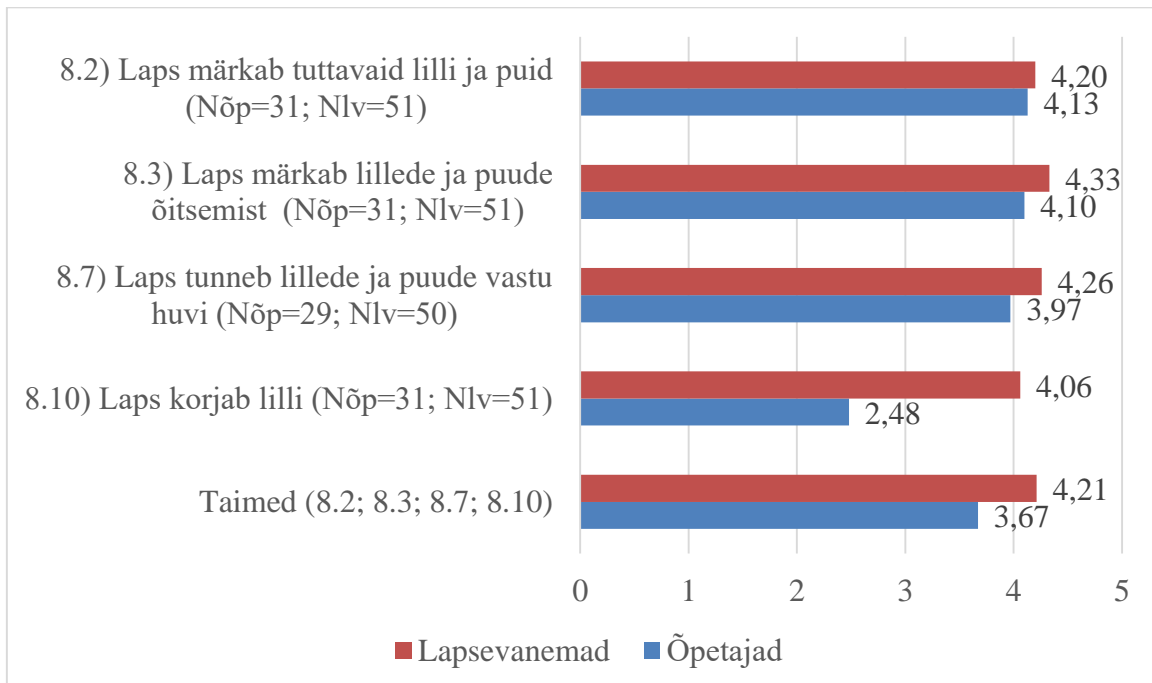
Joonis 2. Laste üldine looduskeskkonna märkamine ja väärtustamine rühmaõpetajate ja lastevanemate hinnangul. Joonisel on toodud keskmised väärtused (5 – alati; 4 – sageli; 3 – mõnikord; 2 – harva; 1 – mitte kunagi). Nöp – vastanud õpetajate arv; Nlv – vastanud lastevanemate arv

Lastevanemad on kõiki lindudega seotud laste märkamist ja väärtustamist hinnanud sagedamini esinevateks kui õpetajad, kuid statistiliselt oluline erinevus on väidetel (lisa 1, lisa 2) 8.4 laps märkab linde ja 8.8 laps tunneb huvi lindude vastu.

Joonis 3. Laste lindude märkamise ja väärtustamise rühmaõpetajate ja lastevanemate hinnangul. Joonisel on toodud keskmised väärtused (5 – alati; 4 – sageli; 3 – mõnikord; 2 – harva; 1 – mitte kunagi). Nõp – vastanud õpetajate arv; Nlv – vastanud lastevanemate arv

Laste taimedega seotud märkamist ja väärtustamist looduses on hinnanud lapsevanemad rohkem esinevateks. Lapsevanemad hindasid statistiliselt oluliselt enam esinevaks väidet 8.10 (lisa 1, lisa 2) laps korjab lilli.

Joonis 4. Laste taimede märkamise ja väärtustamise rühmaõpetajate ja lastevanemate hinnangul. Joonisel on toodud keskmised väärtused (5 – alati; 4 – sageli; 3 – mõnikord; 2 – harva; 1 – mitte kunagi). Nõp – vastanud õpetajate arv; Nlv – vastanud lastevanemate arv

Tabel 5. *Õpetajate ja lastevanemate hinnangud küsimus nr 8 (lisa 1, lisa 2) laste looduskeskkonna märkamisele ja väärtustamisele ning võrdlus Mann-Whitney U-testiga. Tabelis on toodud vaid statistiliselt olulised tulemused, $p < 0,05$*

	Ankeedile vastaja	N*	M*	SD*	U*	p*
8.6 laps tunneb huvi aastaegade vastu	lapsevanem	50	4,14	0,948	567	0,034
	õpetaja	31	3,71	0,938		
8.9 laps tunneb huvi looduskirjanduse vastu	lapsevanem	48	3,10	1,096	534	0,028
	õpetaja	31	3,68	0,871		
8.4 laps märkab linde	lapsevanem	51	4,45	0,610	441	0,000
	õpetaja	30	3,93	0,583		
8.8. tunneb huvi lindude vastu	lapsevanem	50	4,28	0,757	550	0,018
	õpetaja	31	3,90	0,700		
8.10 laps korjab lilli	lapsevanem	51	4,06	0,881	527	0,008
	õpetaja	31	3,48	0,926		

* N – vastajate arv; M – keskmine; SD – standardhälve; U – testi statistik; p – statistiline olulisus; helehall - lapsevanemate osa

Järgnevalt analüüsitakse küsimust nr 9 (lisa 1, lisa 2) „*Milliseid olulisi laste/lapse harjumusi looduskeskkonnas oskate veel välja tuua?*“, mis esitati rühmaõpetajatele ja lastevanematele, et saada teada, milliseid laste looduskeskkonna märkamisi ja väärtustamist oleks vajalik jälgida lisaks küsimuses nr 8 (lisa 1, lisa 2) nimetatule. Analüüsi käigus on keskendunud vastustele, mis on seostatavad kevadise loodusega. Vastused laste looduskeskkonna märkamise ja väärtustamise kohta jaotati 3-ks kategooriaks: *taimed, loomad ja üldine*.

Valdkondadesse jagunemise järgi eristuvad omavahel kõige enam projektis osalenud ja mitte osalenud õpetajate vastused *loomade* kohta. Projektis osalenud õpetajad toovad välja *loomade leidmisest teadaandmise; mõistmise, et putukad on loomulikus keskkonnas õnnelikumad ning loomade jälgimise ja nende eest hoolitsemise*. Projektis mitte osalenud õpetajad on vastanud loomadega seonduvalt, et *lastele meeldib putukaid luubiga otsida*.

Taimedega seonduvast on rühmaõpetajad toonud *lilledel mittekorjamise* (projektis osalenud õpetajad ka *lilledel kastmise*), *loodusobjektidega mängimise ja okste mittemurdmise*. Taimede väärtustamisel esineb lastevanemate vastustes *lille peale mitte astumine ja okste mitte murdmise*. Lastevanemate vastustes on eelkõige toodud *üldisesse valdkonda paigutuvad teemad nagu prüügiga seonduv, looduse tähele panemine (detailide märkamine), küsimuste küsimine (loodusteemalised arutlused) ja ohutust puudutav (metsa eksimine, lõkke tegemine)*. Seejuures kajastub *prüügiga seonduv* ka rühmaõpetajate vastustes. Lapsevanemate vastustes esineb ka laste *mure loodusobjektide pärast (tunneb huvi, miks raiutakse puid)*.

Laste looduskeskkonna märkamise ja väärtustamise kirjelduseks esitati ankeedis küsimus nr 10 (lisa 1, lisa 2) „*Palun kirjeldage lühidalt oma rühmalaste/lapse märkamise ja väärtustamise harjumusi looduskeskkonnas*“.

Projektis osalenud rühmaõpetajad on selgitanud, et *lapsed märkavad detaile rohkem siis, kui on neile eelnevalt tähelepanu juhtinud või kui üks lastest sellest kõva häälega teatab*. Samuti tuuakse esile, et *elukeskkonna väärtuste hindamiseks peab keskkonnas pikemat aega viibima ja ümbrust teadlikult, tähelepanelikult ja järjekindlalt jälgima*. Samas on üks projektis osalenud õpetajatest toonud välja ka arenguruumi – *looduses vaikselt olemist ja tähele panemist peab veel harjutama*.

Projektis mitte osalenud rühmaõpetajad on leidnud, et *lapsed vajavad tähelepanu juhtimist ja meelde tuletamist*. Eelnevale justkui vastuseks on projektis mitte osalenud õpetaja kirjutanud, et „*kõik tuleb läbi mängida, ainult nii me märkame*. Seda teavad ka lapsed ja tahavad kohe situatsioonimängus läbi mängida. Nii saavad nad igast väärtusest paremini aru, kui teavad põhjust“.

Samas on ka projektis mitte osalenud õpetajaid, kes kirjeldavad lapsi *märkavate ja hoolivate*na.

Lapsevanemad kirjeldavad lapsi *uudishimulike, hoolivate ja palju loodusobjekte märkavate*na. Tuuakse välja ka laste *suhtumist* erinevatesse olukordadesse, näiteks *praht maas ja puude raiumine*.

Laste osalemine loodushariduslikes projektides. Järgnevalt on välja toodud rühmaõpetajate ja lastevanemate nimetatud loodusharidus, milles on lapsed osalenud küsimuse nr 11 (lisa 1, lisa 2) lisaküsimuse põhjal.

Rühmaõpetajad nimetasid mitmeid erinevaid programme. Kõige enam nimetati järgnevaid: *Maasikasõbrad, 1000 sõpra; Tartu Loodusmaja; Seeneprogramm*. Seejuures nimetasid projektis osalenud õpetajad (N=11) 9-1 korral *projekti „Tere, kevad!“*.

Lapsevanemad nimetasid mitmel korral projekti „*Tere, kevad!*“ ja *Tartu Loodusmaja*. Lapsevanemad tõid välja palju *lasteaias läbi viidud tegevusi ning väljasõite*, kuid konkreetseid nimetusi ei toodud.

Kolmas uurimisküsimus

Kolmandaks uurimisküsimuseks oli: *Kuidas on mõjutanud projektis „Tere, kevad!“ osalemine õpetajate ja lastevanemate hinnanguid laste looduskeskkonna märkamisele ja väärtustamisele?*

Küsimustiku vastuste seoste leidmiseks osalemisel projektis „Tere, kevad!“ käesoleval ja varasemal aastal teostati Spearman'i astakorrelatsioonianalüüs. Võrdluseks on toodud analüüsi tulemused ka osalemisega loodushariduses ning need on toodud ülevaatliku tabelina lisades (lisa 6).

Kõigi vastajate põhjal tehtud analüüsist selgub varasemalt projektis osalemise ja looduse tähtsustamise vahel keskmine statistiliselt oluline seos ($r=0,469$; $p<0,01$), seejuures ainult õpetajate vastustes on seos märgatavam ($r=0,600$; $p<0,01$). Looduse tähtsustamine on nõrga statistiliselt olulise seosega ka projektis osalemisega käesoleval aastal ($r=0,355$; $p<0,01$). Projektis osalemisel käesoleval aastal on nõrk statistiliselt oluline seos laste huviga looduskirjanduse vastu ($r=0,313$; $p<0,01$) ja vastaja hingelise tasakaaluga ($r=0,300$; $p<0,01$). Projektis osalemine käesoleval aastal on seotud 6-aastaste lastega, nende vahel on keskmine statistiliselt oluline seos ($r=0,402$; $p<0,01$) ning nõrk statistiliselt oluline seos on ka 7-aastaste lastega ($r=0,320$; $p<0,01$). Ülevaade rühmaõpetajate ja lastevanemate hinnangute seostest projektiga „Tere, kevad!“ on leitav järgnevas tabelis (tabel 6).

Tabel 6. Rühmaõpetajate ja lastevanemate hinnangute seosed projektiga „Tere, kevad!“. Tabelis on esitatud vaid statistiliselt olulised seosed.

	Projektis käesoleval aastal	Projektis varasemalt aastal
1) Looduse tähtsus (N=82)	$r=0,355^{**}$	$r=0,469^{**}$
2) Looduse väärtustamine kodus (N=81)		$r=0,241^*$
3) Looduse väärtustamine lasteaias (N=82)	$r=0,226^*$	$r=0,292^{**}$
4.1) Loodus tekitab minus sageli imetlustunnet (N=80)	$r=0,229^*$	$r=0,243^*$
4.3) Tunnen abituna, kuna ei saa midagi teha keskkonna heaks (N=80)	$r=0,244^*$	$r=0,224^*$
4.6) Kui ma olen õnnetu, leian ma vahel looduses lohutust (N=79)	$r=0,298^{**}$	$r=0,223^*$
4.8) Ma leian loodusest hingelist tasakaalu (N=79)	$r=0,300^{**}$	$r=0,360^{**}$
4.10) Ma tunnen ühtekuuluvust taimede ja loomadega (N=80)	$r=0,261^*$	$r=0,290^{**}$
8.9) Lapsed tunnevad huvi looduslase kirjanduse vastu (N=79)	$r=0,313^{**}$	$r=0,248^*$
14) Käesoleval aastal projektis „Tere, kevad!“ osalemine (N=82)	$r=1$	$r=0,735^{**}$
15) Varasemalt projektis „Tere, kevad!“ osalemine (N=82)	$r=0,735^{**}$	$r=1$
Vastaja vanus (N=82)	$r=0,242^*$	$r=0,355^{**}$
Lasteaia asukoht (N=80)	$r=0,275^*$	
5-aastased (N=82)	$r=0,221^*$	
6-aastased (N=82)	$r=0,402^{**}$	$r=0,285^{**}$
7-aastased (N=82)	$r=0,320^{**}$	$r=0,363^{**}$
ÕP Õpetaja tööstaaž (Nõp=30)		$r=0,399^*$

ÕP – õpetaja küsimustiku põhjal; LV - lastevanemate küsimustiku põhjal; N – vastajate arv; Nõp – vastanud õpetajate arv; r – korrelatsioonikoefitsient; * $p<0,05$; ** $p<0,01$

Järgnevalt on analüüsitud rühmaõpetajate ja lastevanemate antud hinnangute seoseid küsimuse nr 8 (lisa 1, lisa 2) laste looduskeskkonna märkamise ja väärtustamise esinemise sageduse ja vastajate looduskeskkonna väärtustamise vahel. Seoste leidmiseks ning statistilise olulisuse hindamiseks on kasutatud Spearmani astakorrelatsioone, mis on ülevaatliku tabelina leitavad lisades (lisa 5). Statistiliselt olulisemaid seoseid on kirjeldatud kategooriates *üldised* (tabel 7), *lindudega seotud* (tabel 8) ning *taimedega seotud* (tabel 9).

Esimesena on analüüsitud laste *üldiste* harjumuste seoseid õpetajate ja lastevanemate looduse väärtustamise ning taustaandmetega. Kõigi harjumuste tugevaim on keskmine statistiliselt oluline seos laste huvil aastaegade vastu ja õpetajate tööstaaži vahel ($r=0,492$; $p<0,01$). Keskmine statistiliselt oluline seos on lapse huvi looduskirjanduse vastu ja vastaja ühtekuuluvustundel taimede ja loomadega ($r=0,431$; $p<0,01$). Laste looduskeskkonna toale eelistamine on nõrga statistiliselt olulise seosega nädala jooksul õues veedetud ajaga ($r=0,393$; $p<0,01$). Ülevaade laste üldiste looduskeskkonna väärtustamise seostest on leitav järgnevas tabelis (tabel 7).

Tabel 7. Laste üldiste looduskeskkonna väärtustamise seosed ankeedi teiste küsimuste vastustega. Tabelis on toodud vaid statistiliselt olulised seosed.

	8.1) laps eelistab looduskeskkonnas viibimist toale	8.6) laps tunneb huvi aastaegade vastu	8.9) laps tunneb huvi looduskirjanduse vastu	8.11) laps algatab vestlusi loodusteemadel
1) Looduse tähtsus			$r=0,289^{**}$	
4.1) Imetlustunne	$r=0,285^*$			
4.6) Lohutustunne				$r=0,322^{**}$
4.10) Ühtekuuluvus			$r=0,431^{**}$	$r=0,309^{**}$
Nädala jooksul õues	$r=0,393^{**}$	$r=0,297^*$		
ÕP_ Tööstaaž		$r=0,492^{**}$	$r=0,377^*$	
LV_ Õe-vennaga õues			$r=0,321^*$	
LV_ Vanavanematega õues		$r=-0,344^*$		
LV_ Sõpradega õues		$r=0,310^*$	$r=0,293^*$	

ÕP – õpetaja küsimustik; LV – lastevanemate küsimustik; r – korrelatsioonikoefitsient; * $p<0,05$; ** $p<0,01$

Teisena on analüüsitud laste lindude märkamise ja väärtustamise seoseid õpetajate ja lastevanemate looduse väärtustamise ning taustaandmetega. Laste huvil lindude vastu on nõrk statistiliselt oluline seos vastaja loodusest leitava lohutustundega ($r=0,387$; $p<0,01$). Ülevaade laste lindudega seotud harjumuste seostest on toodud järgnevas tabelis (tabel 8):

Tabel 8. Laste lindude märkamise ja väärtustamise seosed ankeedi teiste küsimuste vastustega. Tabelis on toodud vaid statistiliselt olulised seosed.

	8.4) laps märkab linde	8.5) laps märkab lindude rändeid	8.8) laps tunneb huvi lindude vastu
2) Väärtus kodus	r=0,225*		
4.1) Imetlustunne			r=0,243*
4.2) Kurvastustunne		r=0,261*	
4.6) Lohutustunne		r=0,228*	r=0,387**
4.10) Ühtekuuluvus		r=0,355**	r=0,342**
Vastaja vanus	r=-0,220*		
LV_ Õe-vennaga õues		r=0,452**	
LV_ Vanavanematega õues		r=-0,428**	
LV_ Üksi õues		r=0,377**	

LV – lastevanemate küsimustik; r – korrelatsioonikoefitsient; * p<0,05; ** p<0,01

Kõige enam taimedega seonduva hulgas on seosed lapse lilled ja puude märkamisel, kuue vastaja looduse suhtes kogetava tundega. Laste lilled ja puude vastu huvi tundmine on statistiliselt olulise keskmise seosega vastaja lohutustundega loodusest (r=0,406; p<0,01). Ülevaade laste taimedega seotud harjumuste seostest on leitav järgnevas tabelis (tabel 9).

Tabel 9. Laste taimedega seotud harjumuste seosed ankeedi ülejäänud küsimuste vastustega õpetajate ja lastevanemate hinnangul. Tabelis on esitatud vaid statistiliselt olulised seosed.

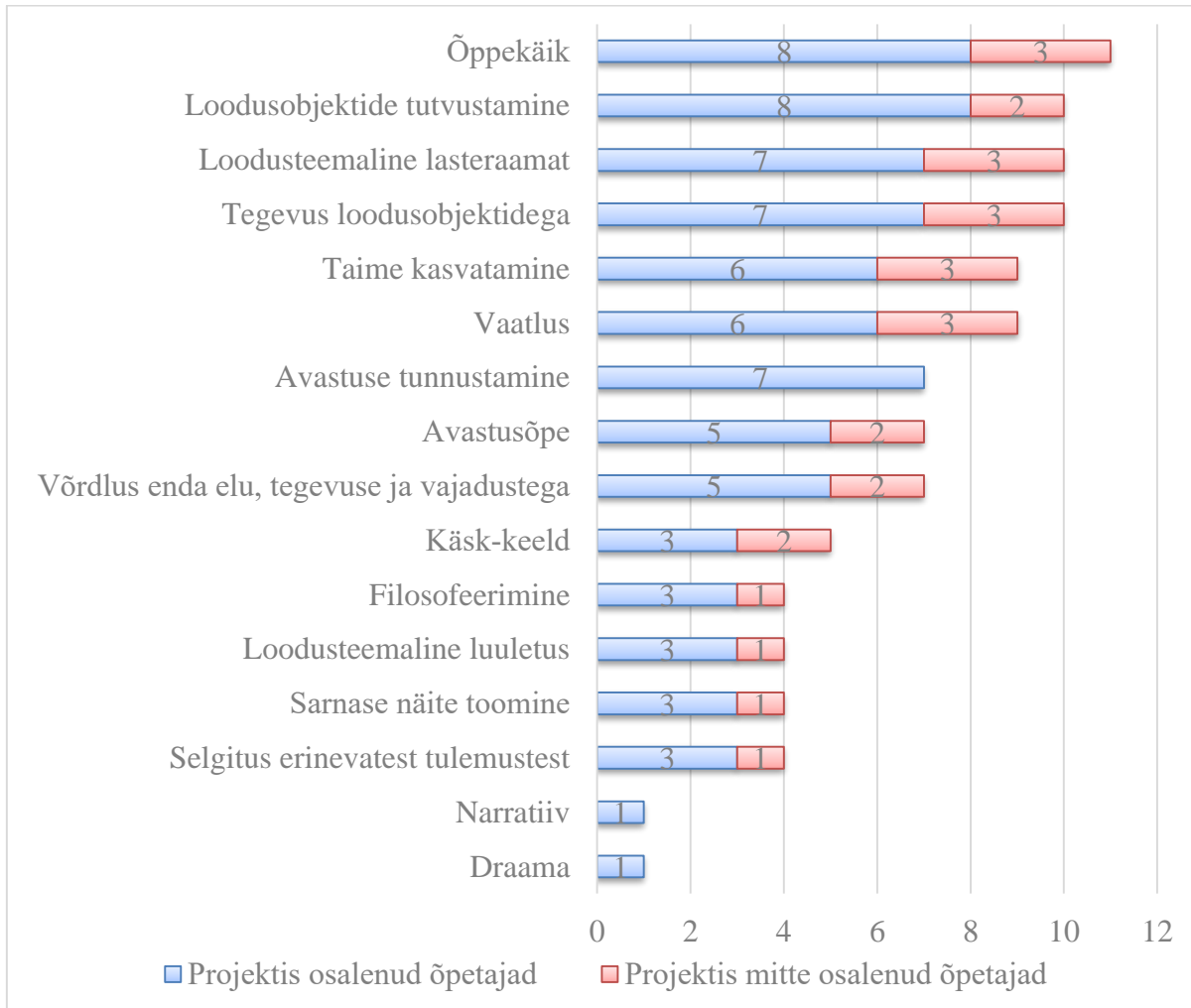
	8.2) laps märkab tuttavaid lilli ja puid	8.3) laps märkab lilled ja puude õitsemist	8.7) laps tunneb lilled ja puude vastu huvi	8.10) laps korjab lilli
2) Väärtus kodus	r=0,279*		r=0,264*	
4.1) Imetlustunne	r=0,263*			
4.2) Kurvastustunne	r=0,407**	r=0,247*	r=0,279*	
4.3) Abitustunne	r=0,295**	r=0,305**		
4.6) Lohutustunne	r=0,269*		r=0,406**	
4.8) Hingeline tasakaal	r=0,377**		r=0,275*	
4.10) Ühtekuuluvus	r=0,326**		r=0,291*	
Vastaja vanus				r=-0,353**
LV_ Vanavanematega õues	r=-0,369**	r=-0,355*	r=0,355*	r=-0,314*
LV_ Sõpradega õues		r=0,350*		
LV_ Üksi õues		r=0,289*		

LV – lastevanemate küsimustik; r – korrelatsioonikoefitsient; * p<0,05; ** p<0,01

Neljas uurimusküsimus

Neljas uurimisküsimus oli: Millist tagasisidet ja soovitusi annavad rühmaõpetajad projektile „Tere, kevad!“? Esimesena on toodud lisaks projekti materjalidele kasutatud vahendid. Järgnevalt on esitatud projektis osalemise vältel märgatud muutused ning viimasena soovitused projekti läbiviimiseks.

Projekti „Tere, kevad!“ materjalidele lisaks kasutatavad võimalused. Projekti läbiviimise käigus kasutatavate vahendite puhul on analüüsitud nende nimetamissagedust projektis osalenud rühmaõpetajate (N=8) poolt. Kõik õpetajad nimetasid loodusobjektide tutvustamist ja õppekäiku ning vaid üks ei nimetanud avastuse tunnustamist, loodusteemalist lasteraamatut ning tegevust loodusobjektidega. Vaid ühel korral nimetati narratiivi ja draamat. Tulemused on toodud kokkuvõtlikult järgneval joonisel (joonis 5).

Joonis 5. Laste looduskeskkonna märkamise ja väärtustamise kujundamise võimalused lisaks projekti „Tere, kevad!“ materjalidele nimetamise sageduse järgi projektis osalenud õpetajate (N=8) ja projektis mitte osalenud õpetajate (N=3) poolt.

Valikvariantidele tehti lisandusi kolmel korral, nendeks olid: *võrdlemine (eluiga, suurus, vanus, pikkus); jutustused oma koduloomadest; kevademärkide võrdlemine looduses ja lastega tehtud raamatu kasutamine (raamatud on koos lastega vanadest Tere, kevad! plakatitest tehtud, laste lõigatud, liimitud, trükitähtedes objektide nimed lisatud, raamatulehed kiletatud, spiraalköites köidetud)*. Valikvariantidest õige olulisemana on nimetatud järgnevaid (tabel 10):

Tabel 10. Rühmaõpetajate kõige olulisemana nimetatud võimalused laste looduskeskkonna märkamise ja väärtustamise kujundamisel. Numbrid näitavad nimetamiste arvu.

	Projektis osalenud õpetajad (N=7)	Projektis mitte osalenud (N=3)	Õpetajad kokku (N=10)
Vaatlus	6	2	8
Õppekäik	4	2	6
Taime kasvatamine	3	1	4
Avastuse tunnustamine	3	0	3
Avastusõpe	3	0	3
Loodusobjektide tutvustamine	1	2	3
Võrdlus enda elu, tegevuse ja vajadustega	1	2	3
Tegevus loodusobjektiga	2	0	2
Loodusteemaline lasteraamat	1	0	1
Draama	1	0	1
Sarnase näite toomine	0	1	1

Projektis osalenud õpetajad on lisanud järgnevat: *äratundmisrõõm, iganädalased loodusretked, märkamine ja mõjutamine*. Projektis mitte osalenud õpetajate poolt lisati *uurimine, katsed ja matkad*.

Projektis „Tere, kevad!“ osalemise vältel märgatud muutused. Kõige enam projekti käigus toimunud muutuseks laste looduskeskkonna märkamisel ja väärtustamisel on märgitud *looduses toimuvate muutuste märkamist ja lindudega seonduvat*. Rühmaõpetajate vastused jaotatult valdkondadesse: *taim, loom, üldine* ja on nähtavad järkevas tabelis (tabel 11).

Tabel 11. Rühmaõpetajate (N=8) vastused küsimusele nr 18 (lisa 1, lisa 2) „Milliseid muutusi olete märganud oma rühma laste looduskeskkonna märkamise ja väärtustamise harjumustes projekti „Tere, kevad!“ osalemise vältel?“ valdkondadesse jaotatult.

	Projekti „Tere, kevad!“ osalenud õpetajate märgatud muutused projekti vältel
Taim:	märkavad kui lilled tärkavad; rõõmustavad, kui teavad leitud taime nimetust ja eluviisi, kasvutingimusi, erilisi kohastumusi; „Tead meil juba ülased õitsevad“
Loom:	märkavad, et erinevad linnud laulavad; pööravad senisest rohkem tähelepanu linnulaulule; rõõmustavad, kui teavad nähtud linnu-looma nimetust ja nende eluviisi, kasvutingimusi, erilisi kohastumusi (nt sinilille seemneid aitavad levitada sipelgad); „täna oli kurg pesa peal lähme vaatame“; innustuvad lindude kohta rohkem teada saades
Üldine:	märkavad kui ilmastikuolud muutuvad; märkavad rohkem; panevad lasteada tülles tähele muutusi looduses; hakkasid pöörama rohkem tähelepanu looduse vastu; hakkasid hoolitsema looduse eest; loodusretkedel mööda tuttavat rada rõõmustavad neid vanad teretuttavad looduses; õpivad kordades paremini ümbritsevast tuttavaid leidma, muutusi märkama; märkavad väärkäitumist; korjaksid iga kord hunnikute viisi prügi kokku; kujuneb hoolivus ümbritsevasse looduskeskkonda; hasart; liikide tundmine; hakkavad loodust rohkem märkama;

Soovitused projekti „Tere, kevad!“ läbiviimiseks. Projekti osalenud rühmaõpetajate kirjeldatud soovitude analüüsimisel jaotusid need kolme gruppi: *projektiga alustajale*, *projekti korraldajatele* ja *tegevused projektis osalejale*. Soovitustena projektiga alustajale toodi välja näiteks *vanemate kaasamine, loov lähenemine ja projektis osalemise alustamine*. Seejuures lisati, et *tulemuslikum on osaleda projektis 2 aastat järjest*. Üks õpetaja on lisanud järgneva: „*Ainult alusta – see on nakkuslik! Järele jätta ei saa!*“

Projekti osalejale kirjeldati lisategevusi, mida on oma tegevuse käigus kasutatud. Nimetatud tegevusteks olid *väikeste kaartide (taim, lind, loom, ühel pool nimi, teisel pool pilt) ja kunstitegevuse (lumikellukeste voltimine, sinilill kõrrega puhudes, paju rebides ja kleepides, karikseen rasvakriiditööna) kasutamine, draama (elutsükkel), isetehtud raamatud (vanadest projektiplakatitest) ja ära kirje (linnu hüüde, välimuse ja eluviisi kohta) ning osalemise eksponeerimine (näitus, fotode postitus)*.

Projekti korraldajatele on kirja pandud soovitus *töövihiku koostamiseks*, lisatud kommentaar: „*Lasteaias on sõimed, kus kõike ainult hakatakse kujundama, aga õpetajatel on suur soov projekti jätkata pärast koolieelikute lahkumist lasteaiast*“ ning tänusõnad „*Suur suur tänu selle projekti eest!!!*“.

Arutelu

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada projektis „Tere, kevad!“ osalenud Tartumaa lasteaedade laste looduskeskkonna märkamine ja väärtustamine õpetajate ja lastevanemate hinnangul. Lisaeesmärgiks oli saada rühmaõpetajate tagasisidet ja soovitusi projekti „Tere, kevad!“ läbiviimisel.

Uurimuse eesmärk sai üldiselt täidetud, sest saadi projektis „Tere, kevad!“ osalenud Tartumaa lasteaedade üle poolesaja lapsevanema ja üle veerandsaja rühmaõpetaja hinnangud nende endi ning laste looduskeskkonna märkamisele ja väärtustamisele. Täidetud sai ka lisaeesmärk, sest anti tagasisidet ja soovitusi projektis „Tere kevad“ korraldajatele ja osalejatele. Järgneb uurimistöö kvantitatiivsete ja kvalitatiivsete tulemuste arutelu kõrvutades neid varasemate looduskeskkonna väärtustamise uuringute tulemustega.

Esimene uurimusküsimus

Esimeseks uurimusküsimuseks oli: Millised on projektis „Tere, kevad!“ osalenud Tartumaa lasteaedade õpetajate ja lastevanemate hinnangud looduskeskkonna märkamisele ja väärtustamisele?

Uurimustulemustest selgus, et küsimustikule vastanud rühmaõpetajatel ja lastevanematel on mõõdukas loodusehuvi nagu kajastub ka Raudsepp (2003) uurimuses, kuid mõnevõrra suurem on õpetajate seas sügav loodusehuvi, mis näib olevat mõjutatud projektis „Tere, kevad!“ osalenud õpetajate vastustest. Käesolev uurimus ei võimalda aga hinnata, kas muutus on toimunud ühiskonnas üldiselt või seisneb see valimi eripäras.

Ilmnes, et nii projektis osalenud kui projektis mitte osalenud lapsevanemad hindavad looduse väärtustamist kodus ja lasteaias samaväärselt, samas kui mitteteadlikud lapsevanemad hindasid looduse väärtustamist lasteaias mõnevõrra olulisemaks. Rühmaõpetajad hindasid aga looduse väärtustamist nii kodus kui lasteaias olulisemaks kui lastevanemad. Kungla (2014) uurimustöös esineb samuti, et õpetajad hindavad lastevanematest olulisemaks laste väärtushinnangute kujundamist.

Loodusega seotud tunnetes ilmnemise õpetajate ja lastevanemate hinnangutes statistiliselt olulised erinevused kolmes küsimuses, seejuures looduse seotus positiivsete emotsioonidega oli õpetajate hulgas enam omane kui lastevanemate hulgas. Kõigi vastajate abitustunne, kuid eelkõige lastevanemate hulgas, viitab inimeste jätkuvale hinnangule keskkonna heaks toimimise võimetusele. See on kooskõlas looduskaitse arengukavaga aastani 2020 (2012),

mille kohaselt on jätkuvalt vajalik inimeste looduse väärtustamise ja hoidmise ning oma teadmiste igapäevaelus rakendamise oskuste arendamine. Seejuures märgib Parsons (2011), et kogemused looduses peavad toimuma vahemikus 3-12 aastat, et neil oleks kestev mõju keskkonnaalastele väärtushinnangutele. Projekt „Tere, kevad!“ aitab õpetajatel nii koolis kui lasteaias lähendada lapsi loodusele, õpetada loodust märkama ning hoolima teistest elusolenditest ja looduskeskkonnast (Projekt, „Tere, kevad!“, 2016).

Teine uurimusküsimus

Teises uurimisküsimuseks oli: Millised on erinevused õpetajate ja lastevanemate hinnangutes projektis „Tere, kevad!“ osalenud Tartumaa lasteaedade laste looduskeskkonna märkamisel ja väärtustamisel? Käesolevas töös on keskendutud väärtustamise tegevuslikule tasandile, mis hõlmab harjumuslikke käitumisviise, otsustamist ning sellekohast tegutsemist (Schihalejev & Jung, 2012). Tulemustest selgus, et üldiselt hindasid lastevanemad laste looduskeskkonna märkamist ja väärtustamist sagedamini esinevaks kui rühmaõpetajad. Samas töid lapsevanemad välja, et paljud laste teadmised on saadud lasteaiast ning seeläbi suunatakse ka vanemate tähelepanu.

Lastevanemate hinnangul statistiliselt oluliselt sagedamini esineb laste lindude märkamine ja huvi tundmine lindude vastu. Lastevanemate suurem keskendumine lindudele kajastub ka kvalitatiivse osa tulemustes. Lastele huvipakkuva tegevusena on nimetatud lindude vaatlemist. Looduses käsitlevates õuetegevustes on samuti välja toodud lindude ja linnuparvede vaatlus, linnulaulu kuulamine, lindude eest hoolitsemine toitmise ja linnumajade tegemisega. Samas rühmaõpetajad on välja toonud vaid linnulaulule tähelepanu juhtimist. Keeldude küsimuses olid lapsevanemad ainukesed, kes nimetasid lindudega seotud keelde, näiteks linde ei tohi ehmatada ja neile liiga teha. Ankeedis mitte esinenud, kuid siiski laste looduskeskkonna märkamise ja väärtustamise seisukohast on lapsevanemad oluliseks pidanud laste soovi linde toita ja aidata. Lapsevanemad kirjeldavad lapsi lindude suhtes uudishimulike, hoolivate ja märkavatena.

Lastevanemad hindavad statistiliselt oluliselt enam esinevaks ka laste huvi tundmist aastaegade vastu ja lillede korjamist. Aastaegade huvi kinnitab kvalitatiivne laste looduskeskkonna märkamise ja väärtustamise kirjeldus lastevanemate poolt, milles on toodud korduvalt laste huvitumine aastaegadest. Lapsevanemad on lillede korjamist nimetanud lastele kõige rohkem huvipakkuvate tegevuste hulgas, samas kui rühmaõpetajad toovad lilledega seonduvana välja nende uurimise ja ilma põhjuseta mitte noppimise. Madisson

(2012) toob välja, et oluline ei ole teada kõigi taimede liiginimesid, kuid võiks tunda ja omada põhiteadmisi kodu ümbruses olevate taimede kohta. Sellest tulenevalt on rõõmustav, et taimedega seonduv on nii lastevanemate kui õpetajate poolt hinnatud sagedalt esinevatena.

Rühmaõpetajad hindasid lastevanematest statistiliselt oluliselt enam esinevaks vaid laste huvi looduskirjanduse vastu. Sellist tulemust toetab projekti „Tere, kevad!“ materjalidele lisaks kasutatavate vahendite hulgas sageduselt kolmanda-neljandana hinnatud loodusteemaline lasteraamat ning valikvariantidele lisatud „*lastega tehtud raamatu kasutamine*“. Lasteraamatute sagedase kasutamise on välja toonud ka Lääts (2014) uurimuses, mille kohaselt õpetajad tähtsustavad väärtuskasvatuse valdkonna õpetamist lasteraamatute abil. Samas käesoleva uurimuse järgi on laste looduskeskkonna märkamise ja väärtustamise kõige olulisemate vahendite hulgas projektis osalenud õpetajad nimetatud vaid ühel korral. See tähendab, et lasteraamatuid kasutatakse palju, kuid projektis osalemisel tähtsustatakse enam reaalseid loodusobjekte ning looduses viibimist ja tegutsemist.

Laste looduskeskkonna märkamise ja väärtustamisena, mis ei sisaldunud küsimustikus, on toodud mitmeid loodust hoidvaid tegevusi. Lepp (2014) toob oma uurimustöös samuti välja, et algklassilapsed on pidanud väga oluliseks looduse hoidmist. Õpetajad ja lastevanemad on märkinud lillede niisama mitte korjamist, prügi käsitlemist. Projektis osalenud rühmaõpetajad on lisaks märkinud lillede kastmist, ilma põhjuseta putukate ja vihmausside mitte korjamist ja mõtlemisviisi, mille kohaselt igaüks saab loodust säästa ja hoida. Rühmaõpetajad ja lastevanemad nimetavad ka okste mittermurdmist. Sellest tulenevalt oleks vajalik looduse hoidmist sisaldavat väited lisada edaspidi uurimisküsimustesse, et uurida nende esinemist laste hulgas. Eesti Inimarengu Aruande (2015) kohaselt ollakse kõrge keskkonnateadlikkusega, kuid looduse väärtustamine tegevuslikul tasandil on jäänud tagaplaanile.

Uurimuse tulemustest selgus, et üldiselt hindavad lastevanemad laste looduskeskkonna märkamist ja väärtustamist suurema sagedusega kui lasteaiaõpetajad. Vanemate vastuste mediaanid oli statistiliselt oluliselt suuremad lasteaiaõpetajate vastustest 4 küsimuses: laps märkab linde, laps tunneb huvi lindude vastu, laps tunneb huvi aastaegade vastu ja laps korjab lilli. Lasteaiaõpetajate vastuste mediaan oli statistiliselt oluliselt suurem lastevanemate vastustest ühes küsimuses, selleks oli laps tunneb huvi looduslase kirjanduse vastu. Lasteaiaõpetajad ja lastevanemad tõid välja loodust hoidvaid harjumusi, mis käesolevas küsimustikus ei esinenud, kuid autori hinnangul võiks uurimusküsimustesse lisada.

Kolmas uurimusküsimus

Kolmandaks uurimusküsimuseks oli: Kuidas on mõjutanud projektis „Tere, kevad!“ osalemine õpetajate ja lastevanemate hinnanguid laste looduskeskkonna märkamisele ja väärtustamisele? Analüüsi käigus selgusid mitmed rühmaõpetajate ja lastevanemate hinnangute seoseid projektiga „Tere, kevad!“.

Looduse tähtsus on statistiliselt olulise seosega käesoleval aastal projektis osalemisega, kuid kõige mõjusam seos on projektis osalemisega varasemal aastal. Seejuures on seos oluliselt tugevam õpetajate vastustes. See võib olla tingitud sellest, et projekt avaldab looduse tähtsusele mõju projekti vältel. Rühmaõpetajad on lastevanematest enam hinnanud, et loodus pakub neile suurt huvi ning nad püüavad seda sügavuti mõista ja tunnetada. See omakorda võib tuleneda sellest, et õpetaja osaleb loodushariduses koos lastega, samas kui lapsevanemad nimetasid loodushariduslikest programmidest just lasteaiasiseseid, millel pole vanematele otsest mõju.

Looduse tähtsus on omakorda seotud lapse huviga looduslase kirjanduse vastu, mis on kooskõlas Timoštšuki (2010) arvamusega, et õpetaja loodushuvi innustab laste uudishimu ja teadmishimu. Samuti leiti seos laste huvil looduskirjanduse vastu osalemisega projektis käesoleval ja varasemal aastal. Sellest tulenevalt võib järeldada, et projekt „Tere, kevad!“ omab läbi õpetajate looduse tähtsustamise kaudset mõju laste huvile looduslase kirjanduse vastu. Riiklikus programmis (2008) on samuti leitud, et laste väärtuste kujunemise mõjutajateks on lastevanemate ja lasteaiasõpetajate endi väärtused, kuid veel enam neist tulenevad kõnelemis- ja tegevusviisid. Seejuures lisavad Veisson ja Kuurme (2010), et kogetav väärtustegelikkus on lastele ainuvõimalik, oskamata selles kahelda. Lasteraamatute kasutamist kinnitab ka projekti „Tere, kevad!“ materjalidele lisaks kasutatavate vahendite hulgas sageduselt kolmanda-neljandana hinnatud loodusteemaline lasteraamat ning valikvariantidele lisatud vastus „lastega tehtud raamatu kasutamine“.

Uurimusest selgus, et looduse väärtustamist lasteaias hindavad õpetajad lastevanematest enam „väga oluliseks“. Kungla (2014) uurimustöös esineb samuti, et õpetajad hindavad lastevanematest olulisemaks laste väärtushinnangute kujundamist. Looduse väärtustamisel kodus ja lasteaias on statistiliselt olulised seosed varasema ja käesoleval aastal projektis osalemisega, seejuures varasemalt osalemisel on mõnevõrra suuremad seoste väärtused, mis võib viidata projekti positiivsele mõjule tagantjärele.

Puidet ja Koppel (2010) leiavad olevat oluline, et armastus- ja vastutustunne areneksid lapsel keskkonna ja looduse suhtes. Eelnevast tulenevalt on analüüsiti õpetajate ja

lastevanemate looduse tekitatud tunnete seoseid projektiga „Tere, kevad!“ ning seejärel seoseid laste looduskeskkonna märkamise ja väärtustamise harjumustega. Statistiliselt olulised seosed leiti projektis osalemise ja vastajate loodusest tekitatud 6 tundega, mis omakorda olid seotud laste looduskeskkonna märkamise ja väärtustamisega. Vastaja tunnete seosed projektis „Tere, kevad!“ osalemisega ning omakorda laste harjumustega kinnitab Timoštšuki (2005, 2010) arvamust, et kui õpetaja huviks on leida nauditavaid kogemusi, siis kujuneb lastes positiivsem hoiak looduse suhtes.

Projektis osalemisel on statistiliselt olulised seosed laste vanustega. Keskmine statistiliselt oluline seos osalemisel projektis käesoleval aastal on 6-aastaste lastega ja varasemal aastal projektis osamine on nõrga statistiliselt olulise seosega 7-aastaste lastega. Varasemal aastal osalemisel statistiliselt olulist seost 5-aastaste lastega ei leidnud, kuid nõrk statistiliselt oluline seos oli käesoleval aastal projektis osalemisega. Selline tulemus kinnitab projekti „Tere, kevad!“ (2016) suunitlust lasteaia vanemate rühmade lastele. Projektile antud soovituskeski arvati, et projektis 2 aastat järjest osamine on tulemuslikum.

Statistiliselt olulised nõrgad seosed on varasemalt projektis osalemisel vastaja vanusega ja õpetaja tööstaažiga. Vastaja vanusel on omakorda nõrk statistiliselt oluline negatiivne seos lapse harjumusega lilli korjata. Nädala jooksul õues veedetaval ajal pole projektis osalemisega seost, kuid omab seost lapse looduskeskkonnas viibimise eelistamisega toale. Seejuures leiab Parson (2011), et looduse kättesaadavus on lastele keskkonda säästva hoiaku tekkimisel vajalik. Looduskaitse arengukava aastani 2020 (2012) järgi on sisemiste väärtushinnangute kujunemisel on võrdväärne roll teadmistega lapseas kogetud positiivsetel emotsioonidel, eeskujudel ja ümbritseva ühiskonna suhtumisel .

Neljas uurimisküsimus

Neljandas uurimisküsimuses analüüsiti projektis „Tere, kevad!“ osalenud rühmaõpetajate tagasisidet ja soovitusi projekti läbiviimisel. Projekti materjalidele lisaks on kasutatava vahendina märgitud kõiki ankeedis sisaldunud valikuvariante. Veisson ja Kuurme (2010) toovad välja, et väärtuste arendamiseks õppetegevuste kaudu, tuleb need muuta võimalikult kogetavaks. Seda lähenemist kinnitab uurimuses see, et kõige enam kasutatakse õppekäiku, loodusobjektide tutvustamist, loodusteemalist lasteraamatut ja tegevust loodusobjektidega. Samas on kõige olulisemaks peetud vaatlust ja õppekäiku. Pearson (2011) leiab, et individuaalsed kogemused on olulised lapse isikliku arusaamise väljakujundamiseks, kui looduse vastastikmõju grupi kontekstis on veelgi olulisem. Uurimuse tulemused näitavad,

et projektis osalenud õpetajad hindavad laste individuaalseid ja grupis saadavaid kogemusi looduses. Kõige enam projekti käigus toimunud muutuseks laste looduskeskkonna märkamisel ja väärtustamisel on hinnatud lindudega seonduvat.

Kõige enam soovitusi anti projektiga alustajale ja tegevusi selles osalejale. Seejuures avaldati tänu projekti korraldajatele, soovitati töövihiku koostamist ning toodi välja õpetajate suur soov projekti jätkata ka peale koolieelikute lahkumist. Einaru (2015) toob oma uurimustöös välja, et laste sujuv üleminek kooli toetab põhimõtete ja väärtushinnangute kujunemist. Sellest tulenevalt on projekt „Tere, kevad!“ oluline vahenduslüli lasteaia ja kooli vahel, kuna võimalus selles osaleda on mõlemas haridusastmes.

Töö kitsaskohad ja praktiline väärtus

Käesoleva uurimuse peamiseks piiranguks oli väike valim. Projektis osalenud rühmaõpetajate valim oli esinduslik, kuid projektis mitte osalenud õpetajate suurem osalus Tartumaa kõikide lasteaegade õpetajate hulgast oleks parandanud uurimustöö esinduslikkust. Töö kitsaskohaks analüüsil oli lastevanemate suur mitteteadlikkus projektis „Tere, kevad!“ osalemise või mitte osalemise kohta. Sellest tulenevalt polnud võimalik teostada projektis osalenud ja mitte osalenud lastevanemate hinnangute vahel põhjalikku analüüsi.

Küsimustiku kitsaskohaks olid mõningad küsimused, mis ei andnud seoseid. Nendeks olid küsimustiku 4. küsimuse 4., 5., 7. ja 9 väide. Samuti ei leitud kokkulangevust ankeedi (lisa 1, lisa 2) küsimuste nr 11 ja nr 12 vahel. Sellest tulenevalt oleks oluline parandada küsimuste sõnastust, et need oleks üheselt mõistetavad ning selged.

Töö autor toob edaspidiste uuringute soovitusena täiendada küsimustikku laste looduskeskkonnaga seotud tegevustega, mis ei esinenud käesolevas uurimuses kasutatud küsimustikes (lisa 1, lisa 2). Lisada võiks uurimusse küsimused laste järgnevate tegevuste kohta: laps käitub taimedega hoolivalt (näiteks kastmine, istutamine); laps teatab teistele huvitavatest leidudest; laps teab kuhu prügi panna; laps viib maast leitud prahi prügikasti; laps jääb kuulama linnulaulu; laps mängib loodusobjektidega; laps loob seoseid enda elu ja looduses esineva vahel.

Lisaks soovib käesoleva töö autor teha kordusuurimusi Eesti teistes maakondades või üle Eesti ning võrrelda saadud tulemusi käesoleva tööga. Kordusuurimusega saab kontrollida töös leitud seoste kehtivust antud uurimusest erinevas valimis, et teha kaugemale ulatuvaid järeldusi.

Töö praktiliseks väärtuseks saab pidada projektiga „Tere, kevad!“ seotud mitteteadlikkuse esiletoomist lasteaedade direktorite ning lastevanemate hulgas. Sellest tulenevalt tuleks tõsta projektis „Tere, kevad!“ osalevate rühmade töösse puudutavate inimeste teadlikkust. Samuti omab töös praktilist väärtust projektiga alustavatele õpetajatele projekti materjalidele lisaks välja toodud tegevused ja soovitused. Need lihtsustavad ja innustavad projektis „Tere, kevad!“ osalemise alustamist, kuid pakuvad mõtteid ka projektis juba osalevatele õpetajatele.

Tänuõnad

Täna siiralt käesolevas töös osalenud rühmaõpetajaid ja lastevanemaid vastamise põhjalikkuse eest. Töö autor soovib tänada ka oma perekonda, kes olid töö koostamise ajal toetavad ning kannatlikud. Eriised tänuõnad kuuluvad Janika Laht'le, kes oli uurimustöö tulemuste analüüsimisel suureks abiks. Tänuõnu väärivad ka minu kolleegid, kes raskematel hetkedel nõuandmise ja heade soovidega edasi pingutama innustasid. Täna programmijuhti Airi Niilo't mõistva suhtumise ja toetuse eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

.....

(autori allkiri)

.....

(kuupäev)

Kasutatud kirjandus

- Abel, E. (2010). *Tallinna lasteaedade õpetajate ja juhtkonna arvamusi õuekeskkonna kasutamisest igapäevases õppe- ja kasvatustöös*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.
- Berkowitz, M. W., & Bier, M. (2009). Iseloomukasvatuse interpersonaalsed juured. M. Pöder, M. Sutrop, P. Valk (koost). *Väärtused, iseloom ja kool. Väärtuskasvatuse lugemik*. (lk 289-306). Tartu: Eesti Keele Sihtasutus.
- Eensoo, P. (2011). *Looduskool kui õpikeskkond ja kasutajate hinnangud sellele ühe looduskooli näitel*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.
- Eesti Inimarengu Aruanne 2014/2015*. (2015). Vetik, R. (toim). Tallinn: SA Eesti Koostöö Kogu.
- Einaru, E. (2015). *Koolieelikute vanemate ootused kooli eelkoolile ja hinnang lasteaias tehtavale kooliks ettevalmistustööle Tartu linna lasteaedade ja eelkoolide näitel*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.
- Eyre, L., & Eyre, R. (2014). *Kuidas oma lastele väärtusi õpetada*. Tartu: Eesti Keele Sihtasutus.
- Harro-Loit, H. (2011). *Väärtusarenduse analüüs – miks ja kuidas?* Tartu: Eesti Keele Sihtasutus.
- Hirsijärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. (2005). Uurimuste tüübid ja peamised andmekogumismeetodid. E. Uuspõld (toim). *Uuri ja kirjuta*. (lk 178-191). Tallinn: Kirjastus Medicina.
- Kalmus, V., Masso, A., Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Veebiõpik. Külastatud aadressil: <https://sisu.ut.ee/samm/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Kann, K. (2012). *Vitaalsed väärtused koolieeliku väärtuskasvatuse osana*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2008). Külastatud aadressil: <http://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>
- Kukk, A. (2009). Õppe-kasvatuseesmärkide saavutamine üleminekul lasteasutusest kooli ja esimeses kooliastmes. *Eelkoolihariduse efektiivsus ja selle jätkusuutlik areng põhikoolis* (lk 252-273). L. Talts (koost). Tallinna Ülikooli kirjastus.

- Kungla, M. (2014). *Lapse oluliste iseloomujoonte arendamine lasteaias ja koolieelse rühma kasvukeskkonna olulised aspektid lapsevanemate ja õpetajate hinnangute alusel*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.
- Lepp, M. (2014). *Eesti alg- ja põhikooli laste väärtused: väärtuste struktuur ja kahe vanusegrupi võrdlus*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.
- Looduskaitse arengukava aastani 2020. (2012). Tallinn: Keskkonnaministeerium. Külastatud aadressil: <http://www.envir.ee/et/looduskaitse-arengukava-0>
- Lääts, H. (2014). *Lasteraamatute kasutamine laste üldoskuste arendamisel kahe Põltsamaa lasteaias näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Madisson, T. (2012). *Taimetundmine 3. ja 6. klassi õpilaste näitel*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.
- Maynard, P. (2014). *Can Morality be Taught? Awakening the Still, Small Voice Within*. Külastatud aadressil: http://www.researchgate.net/publication/259741019_Can_Morality_be-Taught_Awakening_the_Still_Small_Voice_Within
- Mürsepp, M. (2010). Väärtuste kujundamine keele ja kõne õpetamise ja lastekirjanduse kaudu. M. Veisson (koost). *Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias*. (lk 27-41). Tartu: Eesti Keele Sihtasutus.
- Paide, L. (2012). *4-6aastaste laste vanemate ja õpetajate hinnangud väärtuskasvatusele Tartu lasteaegade näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Parson, A. (2011). Nature and Experience. *Young Children and Nature: Outdoor Play and Development, Experiences Fostering Environmental Consciousness, And the Implications on Playground Design*, pp. 13-24. Külastatud aadressil: <https://vtechworks.lib.vt.edu/handle/10919/32281>
- Peterson, T., Suur, S., & Õun, T. (2010). Väärtused lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuses. *Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias*. (lk 87-103)
- Projekt "Tere, kevad!". (2016). Külastatud aadressil: <http://tere.kevad.edu.ee/>
- Puidet, T., & Koppel, K. (2010). Mängulised tegevused eestilise kasvatusena. E. Tulvi (koost). *Tea ja Toimeta. Meie lapse käitumine*, 37, lk 21-29.
- Raudsepp, M. (2003). Kui keskkonnasõbralikud on eestlased? A. Oja jt. (toim). *Keskkonnaeetikast säästva ühiskonna eetikani: inimese ja looduse vaheline tasakaal kui jätkusuutlikkuse aluspõhimõte*. (lk 109-120). Tallinn: Säästva Eesti Instituut.

- Raudsepp, M. (2004). Eesti elanike suhe loodusesse ja subjektiivne heaolu. *Eesti sotsiaalteaduste V aastakonverents [Võrguteavik]: ettekannete annotatsioonid*. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Riiklik Programm (2008). Eesti ühiskonna väärtusarendus 2009-2013. Külastatud aadressil: <http://www.hm.ee/index.php?popup=download&id=8047>
- Rootalu, K. (2014). Seoste analüüsimine. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Veebiõpik. Külastatud aadressil: <https://sisu.ut.ee/samm/seoste-analyysimine>
- Saito, Yuriko. (s.a.). Looduse väärtustamisest. T. Maran (tõlk). Külastatud aadressil: http://lepo.it.da.ut.ee/~timo_m/publikatsioonid/saito.pdf
- Schihalejev, O. (2011). *Väärtuskasvatus õpetajakoolituses*. Tartu: Tartu Ülikooli Etikakeskus.
- Schihalejev, O., & Jung, N. (2012). Erinevad väärtuskasvatuslikud lähenemised. O.Schihalejev (koost). *Õppemeetodid väärtuskasvatuse teenistuses – miks ja kuidas?* (lk 14-23). Tartu: Eesti Keele Sihtasutus.
- Schiller, P., & Bryant, T. (2009). *Väärtuste raamat. Kuidas õpetada 16 põhiväärtust väikestele lastele*. Tartu: Kirjastus Studium.
- Seppel, K. (2014). *Õpilaste loodusteadmised ja keskkonnakäitumine*. Publitseerimata magistritöö. Tartu: Eesti Maaülikool.
- Sikka, H. (2009). Lasteaiaõpetajate hinnangud kooliminevate laste arengule. L. Talts (koost). *Eelkoolihariduse efektiivsus ja selle jätkusuutlik areng põhikoolis* (lk 116-126). Tallinna Ülikooli kirjastus.
- Sutrop, M. (2010). Saatesõna. M. Veisson (koost), *Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias* (lk 5-8). Tartu: Eesti Keele Sihtasutus.
- Sutrop, M. (2014). Saatesõna eestikeelsele tõlkele. T. Viil (toim). *Kuidas oma lastele väärtusi õpetada*. (lk 5-10). Tartu: Eesti Keele Sihtasutus.
- Sutrop, M., Harro-Loit, H., & Jung, N. (s.a.). Väärtused ja väärtuskasvatus. Külastatud aadressil: <http://www.eetika.ee/et/haridus/moraalikasvatus/juhtum/687735>
- Teadustöö eetika (s.a.). Külastatud aadressil: <http://www.eetika.ee/et/teaduseetika/teadustoo>
- Timoštšuk, I. (2005). Loodusõpetus. L. Kivi, H. Sarapuu (koost). *Laps ja lasteaed*. (lk 185-198). Tartu: AS Atlex
- Timoštšuk, I. (2010). Looduskeskkonnaga seotud väärtused ja nende kujunemine koolieelses eas. M. Veisson (koost). *Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias*. (lk 57-62). Tartu: Eesti Keele Sihtasutus.

- Tuuling, L. (2013). Õuesõpe – lõimitud aktiivse õppimise parim viis. K. Nugin (koost).
Üldõpetuse rakendamine lasteaias. (lk 97 – 121). Tartu: AS Atlex.
- Valk, P. (2009). Väärtuskasvatuse mudelit otsimas. M. Sutrop, P. Valk, K. Velbaum (koost).
Väärtused ja väärtuskasvatus. Valikud ja võimalused 21.sajandi Eesti ja Soome koolis
(lk 175-187). Tartu: Eesti Keele Sihtasutus.
- Veisson, M., & Kuurme, T. (2010). Ülevaade väärtustest, väärtuskasvatusest ja moraalist. M. Veisson (koost). *Väärtused koolieelses eas. Väärtuskasvatus lasteaias* (lk 9-22). Tartu: Eesti Keele Sihtasutus.
- Vinter, K. (2010). *Meediamängud lasteaias. Abimaterjal õpetajatele ja õpetajakoolituse üliõpilastele meediakasvatuse läbiviimiseks koolieelses lasteasutuses*. Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Õunapuu, L. (2014). Uurimisprotsessi neljas etapp: uuritava nähtuse ja sihtgrupi määramine. E. Kärner (toim). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Lk 133-151. Tartu Ülikool.

LISA 1

Lugupeetud lasteaiaõpetaja!

Palun Teie abi lõputöö koostamisel. Minu uurimuse teemaks on Tartumaa lasteaialaste looduskeskkonna märkamise harjumused õpetajate ja lastevanemate hinnangul ning nende seos projektiga "Tere, kevad!". Käesoleva küsimustiku eesmärgiks on selgitada välja õpetajate hinnangud oma rühma laste looduskeskkonnaalaste harjumuste kohta.

Teie vastused on väga olulised ning palun neile vastata võimalikult täpselt. Küsimustik on anonüümne ning kõiki andmeid kasutatakse ainult uurimuslikul eesmärgil üldistatud kujul. Küsimustikule vastamiseks kulub ~12 minutit. Küsimustikule palun vastata hiljemalt 18. aprilliks 2016a.

Anna-Liina Laht, kontakteerumiseks avaldatud e-posti aadress

I osa

1) Milline järgnevatest väidetest käib kõige enam Teie kohta?

- Loodus mind ei huvita
- Loodus pakub mulle huvi, aga on elu teiste probleemidega võrreldes kõrvaline
- Pean ennast loodusearmastajaks ja soovin rohkem kokkupuuteid loodusega
- Loodus pakub mulle suurt huvi, püüan seda sügavuti mõista ja tunnetada

2) Milliseks hindate looduse väärtustamist kodus?

- Väga oluliseks
- Oluliseks
- Ei oska öelda
- Ebaoluliseks
- Väga ebaoluliseks

3) Milliseks hindate looduse väärtustamist lasteaias?

- Väga oluliseks
- Oluliseks
- Ei oska öelda
- Ebaoluliseks
- Väga ebaoluliseks

4) Kuivõrd iga inimene saab oma igapäevaelus kaasa aidata keskkonna hoidmisele?

	Täiesti omane	Üldiselt omane	Ei oska öelda	Pigem ei ole omane	Üldse ei ole omane
4.1) Loodus tekitab minus sageli imetlustunnet					
4.2) Vahel mind kurvastab, kui linnas raiutakse maha põlispuid, et teha ruumi teedele või hoonetele					
4.3) Ma tunnen end abituna, kuna ei saa midagi teha keskkonna heaks					
4.4) Mind ärritab, kui ma näen looduse reostamist					
4.5) Looduses olles tunnen tavaliselt igavust					
4.6) Kui ma olen õnnetu, leian ma vahel looduses lohutust					
4.7) Ma saan väga vihaseks, kui näen loomade julma kohtlemist					
4.8) Ma leian loodusest hingelist tasakaalu					
4.9) Ma tunnen end süüdi keskkonna saastamise pärast					
4.10) Ma tunnen ühtekuuluvust taimede ja loomadega					

II osa

5) Millised tegevused pakuvad Teie rühma lastele õues kõige rohkem huvi?

.....
 .....

6) Milliseid loodust käsitlevaid õuetegevusi teete rühma lastega?

.....
 .....

7) Nimetage olulisemaid Teie rühma lastele kehtivaid keelde looduskeskkonnas tegutsemisel?

.....
 .....

8) Millised on Teie rühma laste harjumused viibimisel looduskeskkonnas?

	Alati	Sageli	Mõnikord	Harva	Mitte kunagi
8.1) Lapsed eelistavad looduskeskkonnas viibimist toale					
8.2) Lapsed märkavad tuttavaid lilli ja puid					
8.3) Lapsed märkavad lillede ja puude õitsemist					
8.4) Lapsed märkavad linde					
8.5) Lapsed märkavad lindude rändeid					
8.6) Lapsed tunnevad huvi aastaegade vastu					
8.7) Lapsed tunnevad lillede ja puude vastu huvi					
8.8) Lapsed tunnevad huvi lindude vastu					
8.9) Lapsed tunnevad huvi looduslase kirjanduse vastu					
8.10) Lapsed korjavad lilli					
8.11) Lapsed algatavad vestlusi loodustemadel					

9) Milliseid olulisi laste harjumusi looduskeskkonnas oskate veel välja tuua?

.....
 .....

10) Palun kirjeldage lühidalt oma rühma laste märkamise ja väärtustamise harjumusi looduskeskkonnas.

.....
 .....

11) Mitu tundi veedavad Teie rühma lapsed lasteaias keskmiselt õues NÄDALA jooksul?

.....
 .....

12) Mitu tundi veedavad Teie rühma lapsed lasteaias õues NÄDALA jooksul õppetegevusel ja vabategevusel?

	Alla 1 tunni	1 – 2 tundi	2 – 4 tundi	4 – 6 tundi	6 – 8 tundi	Üle 8 tunni
a) Õppetegevusel						
b) Vabategevusel						

Osalemine loodushariduses

13) Kas olete rühmaga osalenud loodushariduslikes projektides/loodusringide töös?

- Ei
- Jah

Kui vastasite küsimusele JAH, siis palun täpsustage, millistes loodushariduslikes projektides olete rühmaga osalenud.

.....
.....

14) Kas osalete rühmaga käesoleval aastal projektis „Tere, kevad!“?

- Jah
- Ei
- Rühm osaleb, kuid mina mitte

15) Kas olete varasemalt osalenud projektis „Tere, kevad!“?

- Jah, üks kord
- Jah, mitu korda
- Ei

Kui Te ei osale ning pole varasemalt osalenud projektis „Tere, kevad!“, siis võite jätta küsimustele 16, 17, 18 ja 19 vastamata ning jätkata taustaandmete märkimisega.

16) Märkige laste looduskeskkonna märkamise ja väärtustamise harjumusi kujundavaid vahendeid, mida olete kasutanud lisaks projekti „Tere, kevad!“ materjalidele.

☐ Filosoferimine	☐ Draama
☐ Avastusõpe	☐ Võrdlus enda elu, tegevuse ja vajadustega
☐ Õppekäik	☐ Loodusobjektide tutvustamine
☐ Tegevus loodusobjektidega	☐ Taimede kasvatamine
☐ Loodusteemaline lasteraamat	☐ Selgitus erinevatest tulemustest
☐ Kask-keeld	☐ Sarnase näite toomine
☐ Vaatlus	☐ Muu:
☐ Narratiiv	.....
☐ Avastuse tunnustamine	
☐ Loodusteemaline luuletus	

17) Tooge eelnevast loetelust välja kuni 5 olulisemat kasutatavat vahendit laste looduskeskkonna märkamise ja väärtustamise harjumuste kujundamisel.

.....

18) Milliseid muutusi olete märganud oma rühma laste looduskeskkonna märkamise ja väärtustamise harjumustes projekti „Tere, kevad!“ osalemise vältel?

.....

.....

19) Milliseid soovitusi annate lasteaiaõpetajale projekti „Tere, kevad!“ läbiviimiseks?

.....

.....

Taustaandmed

Teie vanus

- Kuni 30 aastat
- 31 – 40 aastat
- 41 – 50 aastat
- 51 – 60 aastat
- Üle 60 aasta

Teie haridustase

- Keskkharidus
- Pedagoogiline keskeriharidus
- Pedagoogiline kõrgharidus
- Muu kõrgharidus
- Kõrgharidus omandamisel
- Muu: .....

Mitu aastat olete töötanud lasteaiaõpetajana?

.....

Kus asub Teie lasteaed?

- Tartu maakonnas
- Tartu linnas

Mis vanuses on Teie rühma lapsed?

.....

Aitäh!

LISA 2

Lugupeetud lapsevanem!

Palun Teie abi lõputöö koostamisel. Minu uurimuse teemaks on Tartumaa lasteaialaste looduskeskkonna märkamise harjumused õpetajate ja lastevanemate hinnangul ning nende seos projektiga "Tere, kevad!". Käesoleva küsimustiku eesmärgiks on selgitada välja lastevanemate hinnangud oma lasteaialapse looduskeskkonnaalaste harjumuste kohta.

Teie vastused on väga olulised ning palun neile vastata võimalikult täpselt. Küsimustik on anonüümne ning kõiki andmeid kasutatakse ainult uurimuslikul eesmärgil üldistatud kujul. Küsimustikule vastamiseks kulub ~10 minutit. Küsimustikule palun vastata hiljemalt 18. aprilliks 2016a.

Anna-Liina Laht, kontakteerumiseks avaldatud e-posti aadress

I osa

- 1) Milline järgnevatest väidetest käib kõige enam Teie kohta?
  - Loodus mind ei huvita
  - Loodus pakub mulle huvi, aga on elu teiste probleemidega võrreldes kõrvaline
  - Pean ennast loodusearmastajaks ja soovin rohkem kokkupuuteid loodusega
  - Loodus pakub mulle suurt huvi, püüan seda sügavuti mõista ja tunnetada

- 2) Milliseks hindate looduse väärtustamist kodus?
  - Väga oluliseks
  - Oluliseks
  - Ei oska öelda
  - Ebaoluliseks
  - Väga ebaoluliseks

- 3) Milliseks hindate looduse väärtustamist lasteaias?
  - Väga oluliseks
  - Oluliseks
  - Väga ebaoluliseks
  - Ei oska öelda
  - Ebaoluliseks

4) Kuivõrd iga inimene saab oma igapäevaelus kaasa aidata keskkonna hoidmisele?

	Täiesti omane	Üldiselt omane	Ei oska öelda	Pigem ei ole omane	Üldse ei ole omane
4.1) Loodus tekitab minus sageli imetlustunnet					
4.2) Vahel mind kurvastab, kui linnas raiutakse maha põlispuid, et teha ruumi teedele või hoonetele					
4.3) Ma tunnen end abituna, kuna ei saa midagi teha keskkonna heaks					
4.4) Mind ärritab, kui ma näen looduse reostamist					
4.5) Looduses olles tunnen tavaliselt igavust					
4.6) Kui ma olen õnnetu, leian ma vahel looduses lohutust					
4.7) Ma saan väga vihaseks, kui näen loomade julma kohtlemist					
4.8) Ma leian loodusest hingelist tasakaalu					
4.9) Ma tunnen end süüdi keskkonna saastamise pärast					
4.10) Ma tunnen ühtekuuluvust taimede ja loomadega					

II osa

5) Millised tegevused pakuvad Teie lasteaialapsele õues kõige rohkem huvi?

.....
 .....

6) Milliseid loodust käsitlevaid õuetegevusi teete oma lapsega?

.....
 .....

7) Nimetage olulisemaid Teie lapsele kehtivaid keelde looduskeskkonnas tegutsemisel?

.....
 .....

8) Millised on Teie lapse harjumused viibimisel looduskeskkonnas?

	Alati	Sageli	Mõnikord	Harva	Mitte kunagi
8.1) Laps eelistab looduskeskkonnas viibimist toale					
8.2) Laps märkab tuttavaid lilli ja puid					
8.3) Laps märkab lillede ja puude õitsemist					
8.4) Laps märkab linde					
8.5) Laps märkab lindude rändeid					
8.6) Laps tunneb huvi aastaegade vastu					
8.7) Laps tunneb lillede ja puude vastu huvi					
8.8) Laps tunneb huvi lindude vastu					
8.9) Laps tunneb huvi looduslase kirjanduse vastu					
8.10) Laps korjab lilli					
8.11) Laps algatab vestlusi loodusteemadel					

9) Milliseid olulisi laste harjumusi looduskeskkonnas oskate veel välja tuua?

.....
 .....

10) Palun kirjeldage lühidalt oma lapse märkamise ja väärtustamise harjumusi looduskeskkonnas.

.....
 .....

11) Mitu tundi veedab Teie lasteaiaaegne laps keskmiselt lasteaia välisel ajal õues NÄDALA jooksul?

.....

12) Mitu tundi veedab Teie laps lasteaia välisel ajal õues NÄDALA jooksul?

	Alla 1 tunni	1 – 2 tundi	2 – 4 tundi	4 – 6 tundi	6 – 8 tundi	Üle 8 tunni
12.1) Vanematega						
12.2) Õdede-vendadega						
12.3) Vanavanematega						
12.4) Hoidjaga						
12.5) Sõpradega						
12.6) Üksi						
12.7) Kellegi teisega						

Osalemine loodushariduses

13) Kas Teie laps on osalenud loodushariduslikes projektides/loodusringide töös?

- Ei
- Jah

Kui vastasite eelmisele küsimusele JAH, siis palun täpsustage, millistes loodushariduslikes projektides on Teie laps osalenud.

.....
.....

14) Kas Teie lapse lasteaia rühm osaleb käesoleval aastal projektis „Tere, kevad!“?

- Jah
- Ei

15) Kas Teie lapse lasteaia rühm on varasemalt osalenud projektis „Tere, kevad!“?

- Jah, üks kord
- Jah, mitu korda
- Ei

Taustaandmed

Vastaja on lapsele

- Ema
- Isa
- Muu: .....

Teie vanus

- Kuni 30 aastat
- 31 – 40 aastat
- 41 – 50 aastat
- 51 – 60 aastat
- Üle 60 aasta

Teie haridustase

- Põhiharidus
- Keskk- või keskeriharidus
- Kõrgharidus
- Muu: .....

Kus asub Teie lapse lasteaed?

- Tartu maakonnas
- Tartu linnas

Mitme aastane on Teie laps?

.....

Kes on peamised Teie lapsega tegelejad lasteaiaavälisel ajal?

- Ema
- Isa
- Õed-vennad
- Vanavanemad
- Hoidja
- Muu: .....
- .....

LISA 3. Rühmaõpetajate ja lastevanemate taustaandmed arvuliselt ja protsentuaalselt

		Projektis osalenud õpetajad (N=11)		Projektis mitte osalenud õpetajad (N=20)		Õpetajad kokku (N=31)	
Lasteaia asukoht	Tartu linnas	4	36%	12	60%	16	52%
	Tartumaal (v.a Tartu linn)	6	55%	7	35%	13	42%
	Vastuseta	1	9%	1	5%	2	6%
Vastaja vanus	kuni 30 aastat	2	18%	4	20%	6	19%
	31 – 40 aastat	4	37%	3	15%	7	23%
	41 – 50 aastat	3	27%	7	35%	10	32%
	51 – 60 aastat	2	18%	2	10%	4	13%
	Üle 60 aasta	0	0%	4	20%	4	13%
Haridustase	Kesk- või keskeriharidus	0	0%	1	5%	1	3%
	Kõrgharidus omandamisel	2	18%	2	10%	4	13%
	Muu kõrgharidus	0	0%	3	15%	3	10%
	Pedagoogiline keskeriharidus	0	0%	4	20%	4	13%
	Pedagoogiline kõrgharidus	9	82%	10	50%	19	61%
Tööstaaž	1 – 11 aastat	6	55%	10	50%	16	52%
	12 – 22 aastat	2	18%	2	10%	4	13%
	23 – 33 aastat	1	9%	4	20%	5	16%
	34 – 44 aastat	2	18%	3	15%	5	16%
	Vastuseta	0	0%	1	5%	1	3%

		Projektis osalenud lastevanemad (N=7)		Projektis mitte osalenud lastevanemad (N=7)		Mitte-teadlikud vanemad (N=37)		Lapsevanemad kokku (N=51)	
Lasteaia asukoht	Tartu linnas	5	71%	6	86%	32	87%	43	84%
	Tartumaal (v.a Tartu linn)	2	29%	1	14%	5	13%	8	16%
Vastaja vanus	kuni 30 aastat	2	29%	4	57%	17	46%	23	45%
	31 – 40 aastat	3	42%	2	29%	14	38%	19	37%
	41 – 50 aastat	2	29%	1	14%	6	16%	9	18%
Haridustase	Põhiharidus	0	0%	0	0%	2	5%	2	4%
	Kesk- või keskeriharidus	0	0%	2	29%	12	32%	14	28%
	Kõrgharidus	6	86%	5	71%	23	63%	34	67%
	Muu: kõrgharidus omandamisel	1	14%	0	0%	0	0%	1	2%
Vastaja lapse vanus	Kaks aastat	1	14%	2	29%	6	16%	9	18%
	Kolm aastat	0	0%	1	14%	11	30%	12	23%
	Neli aastat	0	0%	0	0%	4	11%	4	8%
	Viis aastat	2	29%	0	0%	8	21%	10	20%
	Kuus aastat	3	43%	4	57%	7	19%	14	27%
	Seitse aastat	1	14%	0	0%	1	3%	2	4%

LISA 4. Rühmaõpetajate ja lastevanemate vastuste jaotus küsimuse nr 8 laste looduskeskkonna märkamise ja väärtustamise kohta protsentides

		8.1)*	8.2)*	8.3)*	8.4)*	8.5)*	8.6)*	8.7)*	8.8)*	8.9)*	8.10)*	8.11)*
Alati %	Õpetajad	26	29	39	13	3	23	24	19	19	13	10
	Vanemad	40	35	53	51	23	44	36	44	8	37	22
Sageli %	Õpetajad	65	55	39	67	52	36	48	52	36	39	55
	Vanemad	36	51	29	43	31	32	54	42	31	35	47
Mõnikord %	Õpetajad	7	16	16	20	23	32	28	29	39	32	35
	Vanemad	18	12	16	6	23	20	10	12	31	24	25
Harva %	õpetajad			7		19	10			7	16	
	vanemad	6	2	2		15	2		2	21	4	6
Mitte kunagi %	õpetajad	3				3						
	vanemad					8	2			8		
Kokku vastajate arv	õpetajad	31	31	31	31	31	31	29	31	31	31	31
	vanemad	50	51	51	51	48	50	50	50	48	51	49

*8.1) Laps eelistab looduskeskkonnas viibimist toale; 8.2) Laps märkab tuttavaid lilli ja puid; 8.3) Laps märkab lillede ja puude õitsemist; 8.4) Laps märkab linde; 8.5) Laps märkab lindude rändeid; 8.6) Laps tunneb huvi aastaegade vastu; 8.7) Laps tunneb lillede ja puude vastu huvi; 8.8) Laps tunneb huvi lindude vastu; 8.9) Laps tunneb huvi looduslase kirjanduse vastu; 8.10) Laps korjab lilli; 8.11) Laps algatab vestluse loodusteemadel

LISA 5. Küsimuse nr 8 (lisa 1, lisa 2) laste looduskeskkonna märkamise ja väärtustamise seosed vastaja looduse väärtustamise ning taustaandmetega. Tabelis on esitatud vaid statistiliselt olulised seosed, toodu on r – korrelatsioonikoefitsiendi väärtused

	8.1)*	8.2)*	8.3)*	8.4)*	8.5)*	8.6)*	8.7)*	8.8)*	8.9)*	8.10)*	8.11)*
1) Looduse tähtsus									0,289**		
2) Väärtus kodus		0,279*		0,225*			0,264*				
4.1) Imetlustunne	0,285*	0,263*						0,243*			
4.2) Kurvastustunne		0,407**	0,247*		0,261*		0,279*				
4.3) Abitustunne		0,295**	0,305**								
4.6) Lohutustunne		0,269*			0,228*		0,406**	0,387**			0,322**
4.8) Hingeline tasakaal		0,377**					0,275*				
4.10) Ühtekuuluvus		0,326**			0,355**		0,291*	0,342**	0,431**		0,309**
Vastaja vanus				-0,220*							-0,353**
Nädala jooksul õues	0,393**					0,297*					
ÕP_Tööstaaž						0,492**		0,377*			
LV_Õe-vennaga õues					0,452**			0,321*			
LV_Vanavanematega õues		-0,369**	-0,355*		-	-0,344*	0,355*				-0,314*
LV_Sõpradega õues			0,350*			0,310*		0,293*			
LV_Üksi õues			0,289*		0,377**						

ÕP – õpetaja küsimustiku põhjal; LV - lastevanemate küsimustiku põhjal; * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

*8.1) Laps eelistab looduskeskkonnas viibimist toale; 8.2) Laps märkab tuttavaid lilli ja puid; 8.3) Laps märkab lillede ja puude õitsemist; 8.4) Laps märkab linde; 8.5) Laps märkab lindude rändeid; 8.6) Laps tunneb huvi aastaegade vastu; 8.7) Laps tunneb lillede ja puude vastu huvi; 8.8) Laps tunneb huvi lindude vastu; 8.9) Laps tunneb huvi looduslase kirjanduse vastu; 8.10) Laps korjab lilli; 8.11) Laps algatab vestluse loodusteemadel

LISA 6. Rühmaõpetajate ja lastevanemate vastuste seosed projektiga „Tere, kevad!“ Tabelis on esitatud vaid statistiliselt olulised seosed.

	Osalemine projektis käesoleval aastal	Osalemine projektis varasemalt	Osalemine loodushariduses
4) Looduse tähtsus (N=82)	r=0,355**	r=0,469**	r=0,348**
5) Looduse väärtustamine kodus (N=81)		r=0,241*	r=0,236*
6) Looduse väärtustamine lasteaia (N=82)	r=0,226*	r=0,292**	
4.1) Loodus tekitab minus sageli imetlustunnet (N=80)	r=0,229*	r=0,243*	r=0,286*
4.3) Tunnen abituna, kuna ei saa midagi teha keskkonna heaks (N=80)	r=0,244*	r=0,224*	r=0,246*
4.6) Kui ma olen õnnetu, leian ma vahel looduses lohutust (N=79)	r=0,298**	r=0,223*	r=0,263*
4.8) Ma leian loodusest hingelist tasakaalu (N=79)	r=0,300**	r=0,360**	r=0,262*
4.10) Ma tunnen ühtekuuluvust taimede ja loomadega (N=80)	r=0,261*	r=0,290**	r=0,286*
8.9) Lapsed tunnevad huvi loodusalase kirjanduse vastu (N=79)	r=0,313**	r=0,248*	r=0,285*
14) Käesoleval aastal projektis „Tere, kevad!“ osalemine (N=82)	1	r=0,735**	r=0,415**
16) Varasemalt projektis „Tere, kevad!“ osalemine (N=82)	r=0,735**	1	r=0,348**
Vastaja vanus (N=82)	r=0,242*	r=0,355**	r=0,300**
Vastaja haridustase (N=82)	r=0,479**	r=0,427**	r=0,317**
Lasteaia asukoht (N=80)	r=0,275*		r=0,383**
5-aastased (N=82)	r=0,221*		r=0,219*
6-aastased (N=82)	r=0,402**	r=0,285**	r=0,391**
7-aastased (N=82)	r=0,320**	r=0,363**	r=0,319**
ÕP_Õpetaja tööstaž (Nõp=30)		r=0,399*	

ÕP – õpetaja küsimustiku põhjal; LV - lastevanemate küsimustiku põhjal; N – vastajate arv; Nõp – vastanud õpetajate arv; Nlv – vastanud lastevanemate arv; r - korrelatsioonikoefitsient* p<0,05; ** p<0,01

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Anna-Liina Laht (sünnikuupäev: 16.06.1990)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose:
bakalaureusetöö PROJEKTIS „TERE, KEVAD!“ OSALENUD TARTUMAA
LASTEAEDADE LASTE LOODUSKESKKONNA MÄRKAMISE JA
VÄÄRTUSTAMISE HARJUMUSED ÕPETAJATE JA LASTEVANEMATE
HINNANGUL

mille juhendaja on Igne Lembinen,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
  3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 18.05.2016